Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...майн 1921 оной ...риин 21-hэд гарана | № 140 (16363) | 1983 оной июниин 17, пятница | Сэн 3 мүнгэн.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. АНДРОПОВОЙ 1983 оной июниин 15-да КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ хэлэһэн үгэ

Нүхэдүүд! ...ниин ажал ябуулгын гол асуудалнууд... коммунис байгуулалтай ... манай Пленум зүбшэнэ. Мүнөө ... байдалда үзэл суртал хүдэлмэриин талаар ... ямар бэ? [illegible]

...дахинь. [illegible]

Дүрбэдэхинь. Ниитын, түбхын түрүүндэ экономическа эрдэмүүдэй талаар, мүн манай научна эмхи зургаануудай хүдэлмэриин талаар үзэл суртал, теоретическа ябуулга [illegible] Программа дотор [illegible] Манай общественнэ ажабайдалай табиһан бодото, практическа зорилгонуудые гол анхаралда шууд хандуулха ёһотойбди. [illegible]

Табадахинь. Манай политическа гэгээрэл, олониитын политическа һуралсал [illegible]

Зургаадахинь. Хүмүүжүүлгын, пропагандын бүхы хүдэлмэридэ [illegible]

...дахинь. Гэгээрэл ба ... [illegible]

...дахинь. Кадрнуудай ... Элдэб бүлэгэй хүн — хүдэлмэришэдтэй, ...нүүдтай, интеллигенцитэй, залуушуултай үзэл ... хүдэлмэриие шадамар эмхидхэжэ, тэрэнэй ...арюусалга даажа шалгаар бэлэдхэлтэй ... бүхы партиина комитедэ — республика, область, город болон районуудта — бии байһай. Эдэ хадаа зондо ... эрдэмтэй хүнүүд ...эргэтэй. Тэдэндэ шухала эрхэ нүхэсэл мэргэжэл шадабаряа ...лхо тухайнь саг бодомжолхо шухала ... нэгэн зүйл, ...л, олониитын политическа ухаан мэдэрэлэй ... ба ажалайнь эдэб...эй ажал ябуулгые ...йл болоно.

[illegible] ...лөө ехэтэй, нэгэн ёһо гуримтай контрпропагандые һайнаар бодомжолон эмхидхэхэ ёһотойбди.

Тобшоор хэлэхэдэ, үзэл сурталай талаар хэхэ юумэн манда ехэ, тиин тэрэнээ хойшолуулангүй саг дары бэелүүлжэ эхилхэ ёһотойбди.

Гэбэшье эгээл хурса, һонин пропаганда, эгээл шадамар сэсэн заабари һургаал, эгээл бэлигтэ искусство мүнөөнэй ажабайдалай бодото зүйлнүүдтэй нягта холбоотой, саашадаа урагшаа дабшаха замые заагаһан гүнзэгы бодолнуудаар нэбтэрэнги бэшэ һаа, урдань байһан зорилгые дүүргэжэ шадахагүй юм. XXVI съездын шиидхэбэреэр бэлэдхэгдэжэ байгаа КПСС-эй Программын шэнэ редакци үзэл сурталай, юрэ партиин бүхы хүдэлмэридэ энэ талаар онсо шухала үүргэ дүүргэхэ ёһотой.

Партиин мүнөө хүсэндөө байгаа Программа дэлхэйн ниитын хүгжэлтын жама ёһонуудые, коммунизмын түлөө парти болон совет ара... [illegible]

[illegible] ...хатай бэшэ ааб даа. Хүгжэлтын мүнөөнэй эрхэ байдалһаа дулдыдан гараһан бодото бэрхэшээлнүүд эндэ мнай үшөөл олон юм. Мүн хүнүүдһээ өөһэдһөөнь дулдыдадаг шалтагаануудһаа, хүнүүдэй эмхидхэл муутай, тулюур ажалһаа уламжалан гараһан дутагдалнууд үшөөл олон. **Тиин мүнөө үеын эрхэ байдалда партиин Программа ямар байха ёһотойб гэхэдэ, тэрэ түбхын түрүүндэ хүгжэлтэ түгэс социализмые түсэбэй ёһоор, али бүхы талаар нарижуулан болбосоруулха программа, тиимэ болохолоороо, коммунизм тээшэ саашадаа дабшаха программа байха ёһотой.** Программын текст дотор хүгжэлтэ түгэс социализмын үе дэлгэрэнгы һайнаар тодорхойлогдохо ушартай.

Общество бүхэнэй түхэл шарайе эсэсэй эсэстэ тэрэнэй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтэ, мүн үйлэдбэриинь харилсаануудай шэнжэ шанар ба байдалынь тодорхойлдог гэжэ һайн мэдэжэ. Манай ниитын хүг... [illegible]

[illegible]

Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдтэ шанарай талаар ехэ хубилалта туйлаха гол зам хадаа эршэмтэй түргэнөөр хүгжэлтын замда оролго, манай социалис байгуулалтын булюу талануудыень научно-техническэ эрид хубилалтын туйлалтануудтай бодото дээрэнь холбохо ябадал болоно. Тинхэдэ тэрэ хубилалтын эгээл һүүлшын шатынь туйлалтануудые ашаглаха шухала. Юуб гэхэдэ, эдэнь үйлэдбэриин олон һалбарида технологическа эрид хубилалта үүсхэхээр болоод байна. Парти болон арадай ажал ябуулгын энэ шэглэлынь партиин Программын шэнэ редакцида ёһотой һуури эзэлхэ зэргэтэй гэһэн һаналые бүгэдэ зүбшөөхэ бээз гэжэ һанагдана.

Научно-техническэ нэгэн политика гэшэ мүнөө шиидхэхы удха шанартай болобо. Мүнөө үеыншье, ерээдүйншье машина оньһонуудые болон технологинуудые байгуулха талаар айхабтар ехэ хүдэлмэри бидэнние хү... [illegible]

...леэжэ байна. Үйлэдбэридэ автоматизаци бэелүүлхэ, компьютернууд болон рободуудые тон үргэнөөр хэрэглэдэг болохо, мүн шэнэ продукци бүтээн гаргахын тула үйлэдбэриие түргэнөөр, үрэ ехэтэйгээр шэнэдхэн хубилгаха арга боломжо олгохо тиимэ һайн технологи нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй. Манай энергетикын ерээдүйнь хадаа түбхын түрүүндэ тон шэнэ атомна реакторнуудые ашаглалга, харин хожомынь жолоодогдодог термоядерна синтезэй асуудалнуудые бодото дээрэнь шиидхэхэ хэрэг болоно. Манда хэрэгтэй шанар шэнжэнүүдтэй материалнуудые бүтээлгэ, биотехнологи хүгжөөлгэ, үлэгдэлгүй ба элшэ хүсэ алмадаг технологинуудые промышленностьда үргэнөөр хэрэглэхэ гэшэ мүнөө дүүргэгдэхэ ёһотой зорилгонууд болоно. Эдэ бүгэдэ манай арадай ажахыда бодото хубисхал үүсхэхэ зэргэтэй.

Гэхэтэй хамта эгээл эрдэм ухаан болон техникын туйлалтануудые бодото дээрэнь нэбтэрүүлхэ хэрэгнай, нүхэдүүд, үшөөл муу байдалтай гэжэ таанар мэдэнэт. «Болохо юумэнинь болуужан» гэжэ һанаад, предприятидаа шэнэ технологи нэбтэрүүлһэн, мүн шэнэ түхеэрэлгэ ашаглаһан гү, али үйлэдбэрилһэн ажахын хүтэлбэрилэгшэ заримдаа гарзатадаг, харин шэнэ юумэнһээ зайсаһшад ямаршье гээлтэ хоролто үзэдэггүй байха юм. Техникэ шэнэлхэ талаар хүтэлбэрилэгшэдыешье, хүдэлмэришэдыешье, мүн эрдэмтэд болон конструкторнуудые һонирхуулжа шадамаар, урданайхяараа хүдэлхэнь ашаг үрэгүй болохоор тиимэ эмхидхэлэй, экономическа болон моральна хэмжээнүүдые зохёон хараалха гэһэн зорилго табигдана. Госплан, Наукануудай академи, Наука ба техникын талаар гүрэнэй комитет мүнөө энээн дээрэ хүдэлжэ байна. Зүгөөр энэ хүдэлмэриеэ түргэнөөр хэхэ ёһотойбди. Юундэб гэхэдэ, гээһэн сагнай орондомнай угаа үнэтэй болоно бшуу.

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын тулада түбхын түрүүндэ комплексно оньһожоруулгын ашаар гарай ажал хэрэглэлгые эрид хорооохо шухала байһаниинь ойлгосотой. Илангаяа хүндэ хүшэр бар хүсэнэй, мэргэжэл багатай, нэгэ янзын гар ажалай мүнөө үшөө хэрэглэгдэдэг үйлэдбэриин участогуудта рободуудые үргэнөөр хэрэглэлгэ ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхэ арга олгохо юм. Энэ хадаа ондоо, таарамжатай зохид эрхэ байдалда хүдэлмэрилхэ, хэһэн ажалаараа сэдьхэлээ ханаха арга боломжо олон мянган хүнүүдтэ олгохо байна. Харин энэмнай, нүхэдүүд, маша шухала зүйл болоно бшуу. Бар хүсэнэй ба ухаанай ажалай хоорондо бии байгаа горитой ехэ илгаануудые усадхаха гэһэн зорилгые — коммунис байгуулалтын гол зорилгонуудай нэгыень шиидхэхэ хэрэг ойртохо байна.

Юрэ хэлэхэдэ, үйлэдбэрилгын гол хүсэниинь хүн, тэрэнэй ажал хүдэлмэринь ааб даа. Ушар ёһо мэдэнгээр журам сахилга, ажалдаа зохёохы ёһоор хандаха тухай эндэ хэлэхэһээ гадна, хүнүүдэй ажалые, тэрэнэй түлөөһыень тодоор, шадамараар эмхидхэлгэ хараада абтаха ушартай.

Тиимэ болохолоороо, үйлэдбэриин харилсаануудые нарижуулха асуудалда эндэ тулажа ерэбэбди. Үйлэдбэ...

...риин хэрэгсэлнүүдэй ниитын зөөри байһан ушар тэрэнэй үндэһэ һууринь болоно. Тэрэ зөөри гүрэнэй ба колхозно-кооперативна гэһэн хоёр түхэл янзатай юм гэжэ мэдээжэ. Эдэниие бүгэдэ арадай нэгэн зөөри болгон нэгэдхэхэ гэшэ манай саашадаа бэелүүлхэ зорилго юм. Тиин колхозуудые миин лэ совхозууд болгоходол, энэ зорилго дүүргэгдэшэхэ гэжэ ойлгохонь буруу. Жэшээнь, агропромышленна нэгэдэлгэ, колхозууд хоорондын болон колхозно-совхозно нэгэдэлнүүдые хүгжөөхэ гэһэн ондоо замууд бии гэжэ бодото байдал харуулна. Энэ бүхы асуудалые Программа гүнзэгыгөөр, тодо һонороор тодорхойлхо ёһотой.

Үшөө нэгэ шухала асуудал. Социалис обществодо ажаһуунабди гэжэ бидэ мартаха аргагүйбди. Энэ общество хадаа социализмын үндэһэн ёһо гуримуудаар, тэрэ тоодо хэһэн ажалайнгаа хэмжээгээр, хубаарилгада хүртэдэг ёһо гуримаар тодорхойлогдон хүгжэдэг гээшэ. Обществын үмэнэ хүн бүхэн адли эрхэтэй ба адли уялгатай. Материальна баялигые аб адляар хубаарилан эдлэдэг дүүрэн эрхэ коммунизмын лэ үедэ бии болохо юм бээз. Тэрэнэй тулада экономикыншье талаар, хүнэй ухаан бодолойшье талаар бүри ехэ хүгжэлтын хэмжээн хэрэгтэй байха болоно. Харин мүнөө дээрээ, хэрбээ ниитын хэрэглэмжын жасын зарим тэды хубиие тоолоогүй һаа, эрхэтэн бүхэн ниитэдэ туһатай ажалайнгаа ехэ багын болон шанарай хэмжээгээр материальна баялигые эдлэхэ эрхэтэй. Имагтал иимэ эрхэтэй. Энэ ёһо гурим хадаа наринаар сахигдаха ёһотой.

Үйлэдбэриин харилсаануудые нарижуулан һайжаруулхын тула түсэблэлгые болон хүтэлбэриие үндэһөөрнь һайжаруулха шухала. Оронойарадай ажахын ниитэ нэгэ комплекс манда бүрилдэнхэй гээшэ. Нютаг нютагаар болон экономикын гол асуудалаар комплексно түсэблэлгын зарим тэды дүй дүршэл бии болонхой. Энээниие гэршэлһэн һүүлэй үеын жэшээнүүд хадаа Эдеэ хоолой программа ба энергетическэ программа болоно. Энергетическэ программа хадаа уридшалан түсэблэлгын томохон документ, тодорхойлбол, мүнөө үе сагта зохилдуулһан ГОЭЛРО гээшэ. Партиин, гүрэнэй болон бүхы арадай туйлай ехэ хүдэлмэриин ашаар эдэ программанууд бэелүүлэгдэжэ байна. Зүгөөр манай түсэблэлгэдэ бии байһан дутуу дундануудшье һайн мэдээжэ: зөөри зөөшые ямаршье үндэһэгүйгөөр хэрэглэн һалгаалга, тэнсүүрилэн зохилдуулаагүй түсэбүүд, гаргагдаһан эд бараан хүн зоной олзо оршо хоёрой хоорондохи ехэ илгаа. Иимэрхүү үзэгдэлнүүдые усадхаха гээшэ ажахыншье, политическэшье зорилго болоно.

Үйлэдбэриин харилсаануудай хүгжэлтэ хадаа социалис мүрысөөшье эмхидхэхэ хэрэгтэ шэнэ эрилтэнүүдые тэбинхэй. Тэрэнэй мүнөөдэрэй гол түхэлнүүдэй нэгэн — үйлэдбэриин түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхын түлөө мүрысөөн болоно. Тинхэ мүртөө ехэнхидээ тэрэнь тоогойнгоо талаар тодорхойлогдоно. Олонхи ушарта энэнь һайн үрэ дүнтэй байдаг, илангаяа олзоборилгын промышленностьда ааб

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

СССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй наймадахи сесси

СССР-эй Верховно Соведэй Тогтоол

НҮХЭР Ю. В. АНДРОПОВЫЕ СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭЭР ҺУНГАХА ТУХАЙ

Совет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Совет **нигэжэ тогтообо:**

Нүхэр Андропов Юрий Владимировичые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшээр һунгаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. КУЗНЕЦОВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва. Кремль.
1983 оной июниин 16.

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ, ДЭБЖЭЛТЫН ЗАМААР

Партиин үзэл сурталай, ниитэ-политическа хүдэлмэриин гол шухала асуудалнуудые хаража үзэһэн КПСС-эй ЦК-гай мэнэ һаяхан болоһон Пленумэй шиидхэбэринүүдые бүхы совет хүнүүд нэгэн һаналтайгаар һайшаана. Нүхэр Ю. В. Андроповой үгэ соо, Пленумэй бусад документнүүд дотор тохёолдожо байһан байдалда али бүхы талаһаань гүнзэгы шэнжэлэл хэгдээ, хүгжэлтэ түгэс социализмын обществын мүнөөнэй шатада парти ба арад зоной урда табигдаһан гол шухала зорилгонууд тодорхойлогдоо.

Коллективизмын мэдэрэл, ниитын хэрэгүүдые шиидхэлгэдэ сэхэ хабаатай байлга, ажалдаа үнэн сэхээр, ушар ёһо ойлгодогоор хандаса хадаа ажабайдалай социалис түхэл шэнжын таһаршагүй хубинь болонхой. Эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые бэхижүүлхэ тухай оролдолго гаргахадаа, уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлгэдэ горитой хубитаяа оруулдаг, түүхэтэ хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ һаад тойбо ушаруулхые, эб найрамдалай ба арадуудай эрхэ сүлөөгэй гол түшэг тулгуури болохо бодото социализмын улам ургажа байгаа үүргэ нүлөөе буруу һургэхые һэдэдэг империалис хүсэнүүдэй эзэрхэг түримхэй хараа шэглэлдэ зүришэжэ байһанаа совет хүнүүд һайн ойлгоно, мэдэнэ.

СССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй наймадахи сесси хүдэлмэреэ июниин 16-да Москвада политическэ ехэ дэбжэлтын, урма баярай оршон байдалда эхилбэ.

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй ами амяараа болоһон заседанинууд үглөөнэй 10 сагта нээгдээ.

Сессинүүдэй хоорондохи үе соо наһа бараһан депутадууд А. Я. Пельшын, Т. Я. Киселевой, Э. К. Илтнерэй, В. Ф. Мицкевичэй, В. В. Прицепчигэй дурасхаалые суглараганшад ёһолһон байгаа.

Палатануудай ами амяараа болоһон заседанинууд дээрэ СССР-эй Верховно Соведэй шэнэ депутадуудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые шалгаһан тухай мандатна комиссинуудай элидхэлнүүд шагнагдаа. Комиссинуудай түрүүлэгшэнэр — Союзай Соведтэ — **К. С. Демирчян**, Национальностьнуудай Соведтэ **А. Г. Коркин** элидхэлнүүдые хэбэ. Элидхэлнүүд тушаа зохихо тогтоолнууд абтаба.

Палатануудай заседанинууд дээрэ сессиин зүблэхэ зүйл, тэрэнэй хүдэлмэриин гурим нэгэн дуугаар баталагдаһан байна.

Иимэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаа гэбэл:

1. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшые һунгаха тухай.
2. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй бүридэлдэ зарим хубилалтануудые оруулха тухай.
3. Советскэ Союзай уласхоорондын байдал ба гадаадын политика тухай.
4. Ажалша коллективүүд болон предприятинуудые, эмхи зургаануудые, организацинуудые хүтэлбэрилгэдэ тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхэ тухай СССР-эй Хуулиин проект тухай.
5. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай.

СССР-эй Верховно Соведэй регламенттай, Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй палатануудай сагүргэлжын комиссинууд тухай дүримтэй зохилдуулагдажа, палатануудай саг үргэлжын зарим комиссинуудай бүридэлдэ хубилалтанууд оруулагдаа.

* * *

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй үглөөнэй 11 часта эхилһэн түрүүшын хамтын заседани дээрэ нүхэр **Юрий Владимирович Андропов** СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшээр нэгэн дуугаар һунгагдаба.

(ТАСС).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

[illegible] ...эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, ...Верховно Соведэй ...умэй Түрүүлэгшын ...орлогшо В. В. Кузнецовой түрүүлэлгэ доро ...Верховно Соведэй ...умэй ээлжээтэ заседани июниин 15-да Кремльдэ ...бо.

...эй ЦК-гай июниин ...Пленумэй дүнгүүд ...най общественэ хүгжэлтын мүнөөнэй шатын ...ла зорилгонуудые ...эдэ Коммунис партиинскэ бүтэмжэтэй ...хандалгын шэнэ то...гэршэ, Коммунис ...совет арадай нягт...алтай, бата нэгэ...байлгын жэшээ болоно гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгэ соо ойрын сагта, холын ерээдүйдэ коммунис байгуулгын, шэнэ хүниие бүрилдүүлэн хүмүүжүүлгын хэрэгэй, эб найрамдалай ба социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө тэмсэлдэ гол шухала зорилгонууд хараалагдаһан байгаа. Совет хүнүүдые үзэл сурталай-политическа ба сэдьхэл бодолой талаарнь хүмүүжүүлхы хүдэлмэреэ үргэдхэхэ, тэдэнэй соёлой хэмжээе саашаданьдээшэлүүлхэ уялгатай бодото тодорхой хэмжээнүүдэй үргэн ехэ программа хараалагдаа.

Арадай депутадуудай бүхы шатын Соведүүд КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэриие ажал ябуулгынгаа дайшалхы программа мэтээр угтан абаха юм гээд найдажа байһанаа мэдүүлбэд. Тэдэнэр совет хүнүүдые улам эдэбхитэйгээр, залан сэхээр хүмүүжүүлхэ, хүдэлмэриингөө участок бүхэндэ жаяг журамаа шангадхаха, эмхидхэл болон харюусалга дээшэлүүлхые туйлаха байна.

СССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй наймадахи сессиие үнгэргэлгэдэ хабаатай асуудалнуудые Президиум хаража үзөө.

Оронойгүрэнэй засагай дээдын зургаанай сессиин хүдэлмэриин зүблэхэ зүйл болон гурим тухай дурадхалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, һайшаагдаһан байгаа.

Ажалша коллективүүд болон предприятинуудые, эмхи зургаануудые, организацинуудые хүтэлбэрилгэдэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлхэ тухай СССР-эй Хуулиин проектые олониитын зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүд тухай асуудал хаража үзэгдэбэ. Хуулиин проект совет хүнүүдые ехээр һонирхуулаа гээд тэмдэглэгдээ. Хаа хаанагүй тэрэниие тон үргэнөөр, эрхэ сүлөөтэйгөөр, бүтэмжэтэй һайнаар зүбшэн хэлсэһэн байгаа. Хуулиин проект тушаа ороһон ажаглалтанууд, дурадхалнууд согсологдоо. Палатануудай Хуули һанамжалан дурадхадаг комиссинууд тэдэниие хаража үзэһэн байна. Олониитын һанал бодолые али бүхы талаарнь бүридхэлдэ абалга Хуулиин проектын текстые баяжуулха, һайжаруулха арга олгобо.

Ажалша коллективүүд болон предприятинуудые, эмхи зургаануудые, организацинуудые хүтэлбэрилгэдэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлхэ тухай СССР-эй Хуулиин проектые СССР-эй Верховно Соведэй наймадахи сессиин үзэмжэдэ табиха гэһэн шиидхэбэри абтаба.

СССР-эй Верховно Соведэй долоодохи болон наймадахи сессинүүдэй хоорондохи үе соо абтаһан Указуудые Верховно Соведэй баталалгада табиха тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээ.

Ажалай журам шангадхаха, ажалай нөөсэ хүсэнүүдые гамтай һайнаар хэрэглэлгые хангаха тухай хуулиин эрилтэнүүдые бэелүүлхэ талаар Азербайджанай ССР-эй арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэри тухай асуудалые Президиум зүбшэн хэлсээ. Энэ асуудалаар тогтоол баталагдан абтаһан байна.

Арадай депутадуудай Соведүүдэй ажал ябуулгын бусад асуудалнууд заседани дээрэ хаража үзэгдөө.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд В. В. Гришин, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, В. В. Щербицкий, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат Ш. Р. Рашидов, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор, Президиумэй Секретарь болон гэшүүд, СССР-эй хэдэ хэдэн министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд зүблэхэ зүйлэй асуудалнуудые хэлсэлгэдэ хабаадаһан байна.

(ТАСС).

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. АНДРОПОВОЙ 1983 оной июниин 15-да КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ хэлэhэн үгэ

(Түгэсхэл. Эхинниинь 1-дэхи нюурта).

даа. Зүгөөр продукциин шанарые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин хүсые, түүхэй эдые, зайн галые, хүдэлмэриин сагые хэрэглэхэ гээшые hайжаруулха — мүрысөөнэй эдэ зорилгонуудта гол анхаралаа хандуулха байгаа гэжэ hанагдана. Тиихэдээ алибаа юумые бодомжотойгоор гаргашалха, тонно түмэрhөө эхилээд, килограмм хилээмэн хүрэтэр — юумэн бүхэниие гамнан сахиха хэрэгтэй гэжэ ойлгосотой бэзэ.

Юрэнхы дээрэнь хэлэхэ болоо hаа, ниитын үүсхэл, олоной хүдэлөөн мэтын бусад үйлэ хэрэгүүдтэл тон адли, социалис мүрысөөнэй түхэлнүүд хэтын хэтэдэ тогтошоhон юумэн бэшэ ха юм. Тэдэ хадаа обществын материальна болон оюун ухаанай болбосоролой хэмжээнhээ дулдыдан хубилжал байха ёhотой. Бүхы туhатай юумые, шэнэ амисхалтай юумэнэй бии болоhые саг соонь обёороод дэмжэхэ, дэлгэрүүлхэ гээшэ партиин уялга мүн.

Нүхэдүүд! Экономическа болон социальна политикын хоорондо нягта холбоо байгуулгые хангаха шухала гэжэ бидэ XXVI съезд дээрэ тон тодоор мэдүүлээ hэмди. Энэншье ойлгосотой, ажаhыгаа хүгжөөлгымнай бүхы хүсэл оролдолгын хожомой зорилго хадаа хүнүүдэй ажаhуудалые hайжаруулаа мүн ха юм.

Ажахынгаа түсэбүүдые зохёохо зуураа, обществын социальна, национальна болон демографическа хүгжэлтын шухала зүйлнүүдые хараада абажа, түсэбүүдтээ харуулжа hураха ёhотойбди. Энэ хадаа партиин нэгэ шугамта политика ниитын хүгжэлтын нэгэ шугамта стратеги боложо үгэхэ ёhотой.

«Ажаhуудалай хэмжээе дээшэлүүлхэ» гэhэн үгэнүүд манда ходо хэрэглэгдэдэг. Зүгөөр энээниие даншье юрынхеэр тодорхойлдог ушар үзэгдэнэ. Хүн зоной олзо оршын ехэ бололго, эдлэн хэрэглэхэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ — имагтал энэ хоёртой холбодог байна. Бодото дээрээ ажаhуудалай хэмжээн гэhэн ойлгосо хадаа hураггүй үргэн, гүнзэгы удхатай ха юм. Хүнүүдэй ухаан мэдэрэлэй болон болбосоролой ургалта энээндэ оролсохо байха. Мүн ажаhуудалдаа болбосоронгы байлга, заяг заршам, тиихэдэ бодомжотойгоор хэрэглэлэмжын культура гэжэ би нэрлэхэ байнаб—тиимэшье юумэн оролсохо ёhотой. Ниитын жэшээтэ гурим ёho, зүбөөр, hайнаар хооллохо ёhон эндэ оролсоно. Хүн зониие эрхим шанартайгаар хангалга (энэ талаар манда юумэн бүхыдөө hайн бэшэ гэжэ мэдээжэ) энээндэ оролсохо ёhотой. Сэдьхэл бодолой-эстетическэ талаhаань абажа харабал, сүлөөтэй сагаа зохид hайнаар хэрэглэлгэ мүн лэ энээндэ хабаатай. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, социалис үндэр болбосорол гэжэ нэрлэгдэмээр бүхы юумэн энээндэ оролсохо зэргэтэй.

Хүн зониие байра байдалаар хангаха хэрэгтэ манда ехэ алхам хэгдээ. Гэбэшье олон хүн үшөөл байра байдалаар дуталдана. Тиимэhээ энэ хадаа хурса асуудал байhан зандаа. Энэ асуудалые hаяын жэлнүүдтэ юрэнхы дээрэнь шиидхэхэбди, бүлэ бүхэн амяараа байратай болохо. Гэхэтэй хамта байра хубаалга хадаа бусад баялигые хубаалга мэтэ тон зүб байха, хүнэй ямараар хүдэлдэг байhаниинь эндэ хараада абтаха зэргэтэй. Барилгада кооперативна үүсхэлые, предприятиин зөөри хэрэглэлгые бүри үргэнөөр хүгжөөжэ болохоор хаш. Имагтал байрын гэрнүүдэй барилгада бэшэ, харин пансионадуудые, болохотой, хэрэгтэй газарта наhажаал хүнүүдэй гэрнүүдые барилгада эдэ мэтые хэрэглэбэл, удхатай байжа болохо. Энэ хадаа имагтал экономическа талаараа туhатай байха бэшэ, мүн коллективизмын мэдэрэл, ниитын хэрэгүүдые шиидхэлгэдэ сэхэ хабаатайбди гэhэн мэдэрэл хүнүүдтэ хүмүүжүүлхэдэ туhалха болоно бшуу.

Имагтал ажалай түлөө түлэгдэдэг мүнгэн түлөөhэнэй гуримые нарижуулан hайжаруулха бэшэ, мүн хүнүүдтэ хэрэгтэй эд бараае хэрэгтэй соонь үйлэдбэрилхэ шухала. Тиихэдээ шанарайнь хэмжээндэ эгээл үндэр эрилтэ табигдаха ёhотой. Харин мүнөө заримдаа гомдолтой байдал үзэгдэдэг: хэгдэhэн материалынь hайн аад, бүтээгдэhэн продукциинь голэгдоно. Тиимэhээ хүнүүд аралжаа наймаашадта үлүү мүнгэ түлөөд, hайнаар зохидоор хэгдэhэн эд бараа худалдажа абаха баатай болоно. Энээниие заhаха хэрэгтэй, унжагайруулангүй заhаха шухала.

Илангаяа hайн шанартай эдеэ хоолоор хүн зониие тадhалгарялгүйгөөр хангалгые гуримшуулха, тиимэ мүртөө энэ талаар хүн зоной өөhэдыгөө тон hайнаар хангаха арга олгохо хэрэгтэй. Манай Элеэ хоолой программа хадаа гол шухала эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэнхэй.

Элүүрые хамгаалгын асуудалнууд партиин социальна политикада бүри ехэ hуури эзэлдэг болохо байhаниинь hэжэглэшэгүй. Хүн зониие түлөөhэгүйгөөр аргалдаг дэлхэй дээрэхи эгээл түрүүшын гурим ёhымнай демократическа шэнжэ шанар бүгэдэндэ мэдээжэ. Гэхэ зуура тэрэнэй шанар гээшэ хүгжэлтэ түгэс социализмын эрилтэнүүдтэ заримдаа үшөөл хүрэнэгүй. Энэ ушар партиин шиидхэбэринүүд соо hүүлэй жэлнүүдтэ нэгэнтэ бэшэ тэмдэглэгдэhэн байха. Зүгөөр тэдэниие бэелүүлхын тула горитойхон хүсэлэл хэрэгтэй болохо байна. Илангаяа үбшые уридшалан hэргылэлгэдэ анхарал хандуулха шухала. Жэл бүри хүн зоной бэеые шалгадаг болохо гээшэ уридшалан hэргылэлгын замуудай нэгэн мүн. Хүнүүдэй элүүр энхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ бшуу даа. Энэмнай социальнашье, экономическашье талаараа эгээл шухала юумэн гээшэ.

Партиин дотоодын политикада бии байhан эдэ бүгэдэ томо зорилгонуудые шиидхэбэл, обществын социальна талаараа нэгэ бүридэлтэй болохо хэрэгтэ горитойхон дабшалта хэхэбди. Энэ агууехэ зорилгые анхан теори болгон, тэрэниие бэелүүлхэ тухай хэдэн үеын коммунистнууд бодомжолдог байгаа. Харин мүнөөдэр энэ зорилгые бодото байдалда бэелүүлхэ асуудал бидэнэй урда табигдаа гээшэ. Алишье талаhаань хараад үзэхэдэ, обществын ангигүй болон бүридэлгэ хадаа батажан хүгжэhэн социализмын шатада гол түлэб бэелхэ ёhотой. КПСС-эй XXVI съездын хэhэн энэ тобшолол партиин программын шэнэ редакцилга соо харуулагдаха аабза. Ерэхэ жэлнүүд ба ерээдүйн хэдэн арбаад жэлнүүд политическэ болон үзэл сурталай байгуулгада, обществын оюун бодолой ажабайдалда горитойхон хубилалтануудые асарха гэжэ парти хараална гээшэ.

Манай политическэ системын хүгжэлтэ тухай, совет гүрэн түрые нарижуулан hайжаруулга тухай, социалис демократиие үргэдхэлгэ тухай би нэн түрүүн хэлэхэ байнаб.

Партиин бэелүүлэгдэжэ байгаа программа дотор хараалагдаhан олон юумэнүүд, илангаяа СССР-эй шэнэ Конституциин абтаhанай hүүлээр олон юумэн бэелүүлэгдэhэн байна. Юрэнхы дээрээ депутадуудай болон Советүүдэй хүн зонтой байгуулдаг холбоон эли бодо бэхижээ. Шухалын шухала хуулита проектнүүдые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэ заншалта болонхой. Арадай хиналтын үүргэ дээшэлээ. Городтошье, хүдөөдэшье бүхы ажалшадые нэгэдүүлhэн профсоюзуудай үүсхэл дээшэлнэ.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ехэ юумэн хэгдэнхэй. Зүгөөр хэгдэмээр, хэгдэхэ ёhотой юумэнүүд хуу хэгдээдүй гэжэ онсолоё.

Жэшээнь, гүрэн түрын болон ниитын ажабайдалай томо асуудалнуудаар шиидхэбэринүүдые батадан абадаг гуримые абажа үзэе. Энээниие саашадань демократизацилха арга боломжонууд бии. Тиимэ шиидхэбэринүүдэй проектнүүдые ажалша коллективүүдтэ бүри үргэнөөр зүбшэн хэлсэлгые би хараадаа абанаб; хэрэгтэй сагтань профсоюзуудай, комсомолой, эхэнэрнүүдэй эмхинүүдэй тобшололнуудые заатагүй хараадаа абаха шухала: ажалшадай дурадхалнуудта тон ехэ анхарал хандуулха хэрэгтэй.

Хүдэлмэри тухайдаа үргэнөөр мэдээсэжэ, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй хүн зоной урда ходо тоосожо байха гээшэ партийна болон гүрэнэй органуудай ажал ябуулгые арад зоной хэрэгүүдтэ дүтэлүүлгэдэ туhалха бэшэ аал?

Захиргаанай аппарадые хороохо, сомор болгохо зорилго партиин Программа дотор тодорхойлогдон бэшэгдэнхэй. Тэрэниие урдынхидаал мэтэ гол шухала гэжэ тоолохо хэрэгтэй гээд hананаб. Энэ хадаа бодотошье, гол шухалашье политическэ асуудал мүн, тэрэниие үнөө Ленин эрид хурсаар табидаг байгаа. Энэ талаар хэмжээн абтана, зүгөөр тэрэнь бирагүйшэг. Ажал хэрэгынь хохидолдо оруулангүйгөөр олохон лэ эмхи зургаанудай ба организацинуудай штадуудые нилээд хоросжо болохо гэжэ, нүхэдүүд, би батаар этигэнэб. Манайда кадрнуудай дуталдадаг газарта сүлөөрhэн хүнүүд хэхэ ажалаа ходоодоо олохо байха.

Партиин шэнээр найруулан зохёогдохо Программа дотор үйлэдбэриие залан хүтэлхэ хэрэгтэ демократическа үндэhэ hуурине улам саашадань хүгжөөхэ темэ нилээд горитой hуури эзэлхэ ёhотой aаб даа. Ажалша коллективүүд тухай манай гүрэнэй түүхэдэхи анха түрүүшын хуулиин проект үглөөдэр СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ харагдаха байна. Энэ хадаа политическэ ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг мүн. Тодорхойгоор, ёhотойл бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэhэнэй hүүлээр энэ Хуулиин абтаха байhаниинь зүб, hайн гээшэ. Тэрэнэй бүрин дүүрэнээр ажабайдалда бэелүүлэгдэхэнь үгаа шухала байна.

Обществын аша туhые, хүнүүдэй эрхэнүүдые хамгаалдаг хуулинуудые нарин нягтаар сахингүйгөөр манай ниитын хүгжэлтын түхэл хэм соогоо үзэгдэдэг дабшаса туйлагдахагүй жэшээтэй. Тодорхойлон хэлэхэдэ, хубиингаа тала хаража баяжаха зорилгоор гүрэнэй, ниитын зөөри хогшол болон албанайнгаа тушаал хэрэглэхэ ушарнууд мэтэ тиимэ үзэгдэлые бүрин шууд усадхаха шухала. Хэрбээ hайса бодомжолоо hаа, энэмнай манай байгуулалтын эгээл гол удхыень муудхааhан ябадал болоно ха юм. Эндэ хуули хадаа эбсэшэгүй байха, харин тэрэниие хэрэглэлгэ—зайлашагүй байха ёhотой. Арад зоной аша туhые хамгаалгa—манай социалис демократиин үндэhэ hууринуудай нэгэниинь мүн болоно.

Үшөө нэгэ юумэн тухай хэлэлтэй, нүхэдүүд. Манай демократическа гуримууд болон заабаринуудай ажал хэрэгүүдээр батадхагдадаггүй, юрэл ажал хэрэгэй түхэл янзаар, нюдэ мэхэлhэн. юумээр сэдьхэлээ ханадаг тиимэ ушарнуудтай бидэ ёhотойл тэмсэл соносхохо уялгатайбди. Гол түлэб урид бэлдэгдэhэн сценарияр үнгэргэгдэдэг, нимэ ушар үсөөн бэшэ үзэгдэдэг, hонирхол хандуулмаар, үнэн сэхэ зүбшэн хэлсэлгын болодоггүй, хабаадагшадайнь хэлэхэ үгэнүүдэй урид шалан заhагдадаг, харин үүсхэлэйнь, тиихээ тинтэрээ шүүмжэлэлэйнь зөөлэрүүлэгдэдэг, хурса бэшэ өөдэгүй болгогдодог суглаанhаа, жэшээнь, хэр ехэ туhа гараба гээшэб? Ажалшадай аша туhа хамгаалхын тула, мүн үйлэдбэри дээрэхи ямар нэгэн эмхи гуримгүй байдалда эсэргүүсэн, hаналаа эрид шууд хэлэхэээ зүрхэлдэггүй профорганизациин хүдэлмэри хэды шэнээн туhатайб даа? Үгышье hаа, дохёонуудта анхаралаа хандуулдаггүй, шухала хэмжээнүүдые абадаггүй арадай хинагшадай ажал ябуулга юун гээшэб?

Хэлэгдэhэн үгын ажал хэрэгтээ алгасадаггүй, харин ажал хэрэгэй гол удхань юрэл түхэл маяг болоод дүүрэшэдэггүй байхань айхабтар шухала. Энэ хадаа, тиихээ тинтэрээ, гүрэнэй ба ниитын ажабайдалай али бүхы шатануудта манай социалис демократиие нарижуулан hайжаруулха шухалын шухала арга нөөсэнүүдэй нэгэниинь мүн болоно.

Бүри холын байдал тухай хэлэхэ болоо hаа, бидэ, коммунистнууд, совет гүрэн түрэ хадаа ниитын өөрын захиргаан болотороо удаа дараалан хүгжэхэ байха гэжэ тоолонобди. Энэ хадаа, бидэнэй тоолодогой ёhoор, ниитэ арадай гүрэниие дам саашадань хүгжөөhэнэй, обществын хэрэгүүдые хүтэлхэ хэрэгтэ олониитые бүри үргэнөөр хабаадуулhанай ашаар түйлагдаха байна.

Иимэ хүгжэлтэ өөрөө зүндөө, юрэл хэн нэгэнэй hайн дураар болошохо бэшэ гээшэ бэзэ. Тэрэ хадаа обществын материальна арга боломжонуудhаашье, олониитын политическэ ушар ёho мэдэсын ба соёлойнь хэм хэмжээнhээшье шалтагаантай бшуу. Энээниие ойлгохо, hанажа ябаха тон шухала байна. Демократиие дэлгэрүүлгын саашанхи арга замууд ба түхэл маягуудые ухаан бодолоороо юрэнхылэн hанаашалха бэшэ, харин ажабайдалhаа hабагша татан дабшаха хэрэгтэй. Энэ хадаа манай программна хараа зорилгонуудай бодотоор бэелүүлэгдэхэ байhанай лаб найдабари мүн.

КПСС-эй шэнээр найруулан зохёогдохо Программа дотор, нүхэдүүд, партиин национальна политикын асуудалнууд тусхай hуури эзэлхэ гээшэ aаб даа. Хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан hайжаруулга хадаа бодомжологдоhон, эрдэм ухаанай ёhoор үндэhэлэгдэhэн национальна политикые эрхэ бэшэ хабаадуулха ёhотой гэжэ би энээнhээ урагша тэмдэглээ бэлэйб. Тэдэнэй үндэhэ hууринь—Ленинэй бидэндэ захиhан гол ёhонууд: ороной бүхы нацинууд ба арад үндэhэтэнэй дүүрэн адли тэгшэ эрхэ, аха дүүгэй холбоон дотор тэдэнэй сүлөөтэйгөөр хүгжэлтэ ба тэдэнэй өөhэд хоорондоо ойро дүтэ болохо хэлбэришэгүй хараа шугам мүн болоно. Энэ политикые бэелүүлгэ бүхы совет хүнүүдые социалис интернационализмын, Советскэ Союзай бүхы арадуудай гүнзэгыгөөр мэдэрэлгын үзэл нэгэн адли аша туhые гүн бодолоор шууд сэхэ хүмүүжүүлхэ эрилтэ табина, саашадаашье табиха байна.

Нүхэдүүд! Хүнүүдэй ухаан сэдьхэлые хүгжөөхэ түшаа горитой хүдэлмэри ябуулангүйгөөр хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан hайжаруулхын аргагүй юм.

Эндэ зүбөөр хэлэгдэhэнэй ёhoор, хүниие бүридүүлэн хүмүүжүүлгэ тэрэнэй амиhанайнь түрүүшын жэлнүүдhээ эхилдэг гээшэ. Пленумэй боложо байха үедэ манай hургуулиин, бусад hуралсалай эмхи зургаануудай хүдэлмэри тухай яhалашье хэлэгдэhэн байна. Би нэгэл зүйл тухай онсолон тэмдэглэхэ хүсэлэнтэй hэм: манай эндэ хүнэй юрэл тусхай хэмжээнэй эрдэмтэй болоод ябахые бэшэ, мүн нэн түрүүн—үзэл сурталай хараа бодолтой, ёho журамтай ба хүсэл эрмэлзэлтэй, ажалай ба зан абариин эрхим соёл болбосоролтой социалис обществын эрхэтэн, коммунизм эдэбхитэйгээр байгуулагша мэтээр хүмүүжүүлэгдэдэг байхые парти хүсэнэ.

hуралсалые бүтээсэтэй ажалтай холбон ябуулха гээшэ хүмүүжүүлгын hайн арга нүхэсэл мүн. hургуулиинхидые ашатай туhатай ажалда дуратай, дадалтай болгохо хараа шугам хэлбэришэгүйгөөр баримталха хэрэгтэй. Энэ хадаа бар хүсэнэй гү, али ухаан бодолой ажалшье байжа болохо, зүгөөр обществодо хэрэгтэй, бүтээсэтэй — заатал hаа ёhотойл ажал байха зэргэтэй.

Ажал хадаа бэеын тамирай хүгжэлтэдэшье туhалдаг. Харин энэ талаар байдал манайда бүхы дээрээ таатай hайн бэшэ. Гансашье физкультурын хэшээлнүүд ба спорт эрхилэлгые бэшэ, мүн гигиенын ба медицинскэ туhаламжын талаар ямар нэгэн эгээн шухала эрдэм мэдэсэтэй болохо ябадалые би хараадаа абанаб. Хүн гээшэ залууhаа бэеыңгээ тамир мэдэдэг, тэрэнээ хэм соонь абажа ябаха шадабаритай байха ёhотой.

Хүн hургуулиhаа бэшэ тээ хаана эстетическэ хүмүүжүүлгын эхин шатын мэдэсэтэй болохо, бүхы ами наhандаа абажа ябаха гоё hайханай мэдэрэлтэй болохо, искусствын зохёолнуудые ойлгожо, сэгнэжэ, мүн уран hайханай зохёохы ажалда хамжажа шададаг болохо гээшэб?

Эдэ бүхы зорилгонуудые шиидхэхын тула бага бэшэ хүсэлэл оролдолго ба саг гаргаха хэрэгтэй aаб даа. Тэрэ бүхэнhөө гадна, мүнөө үеын эрилтэнүүдые хараада абалсажа байгаад, педагогическа кадрнуудые hайнаар шэлэн абаха, сэлдэхэ хэрэгтэй болоо гээшэ.

Бидэ эндэ, президиумдэ, нимэ юумэн тухай hанамжаяа хэлсээбди. Манай hургуулиие, тэрэ тоодо техническэ мэргэжэл олгодог hуралсалай гуримые хубилгаха тухай hайса бодожо үзэмөөр болоо гээшэ ха.

Нүхэдүүд! Хүгжэлтэ түгэс социализмые нарижуулан hайжаруулха хэрэгтэ партиин бэелүүлхэ стратеги хадаа бата бэхи марксистско-ленинскэ теориин үндэhэ hууридa түшэглэхэ зэргэтэй. Гэхэ зуура, сэхынь хэлэхэ болоо hаа, бидэ өөhэдыңгөө ажаhуудаг, ажалладаг обществые мүнөө болотор hайнаар үшөө шэнжэлээгүй, тэрээндэ хабаатай хуули ёhонуудые, илангаяа экономическа хуули ёhонуудые хүсэд дүүрэнээр тайлбарилан харуулаагүй байнабди. Тиимэhээ, хэлсэдэгэй ёhoор, заримдаа туршалгын аргаар, туршажа үзэлгын болон алдуунуудай маша бодомжогүй арга замаар ажал хэрэгээ эрхилхэ баатай болонобди.

Бодото байдалда хэрэгтэй, хүгжэлтэ түгэс социализмын гол ёhонуудта ба эрхэ байдалда таарама хэдэ хэдэн шухала асуудалнуудые шиидхэхэ арга зам эрдэм наука үшөө хэлэжэ үгөөгүй байха юм. Энэнь гэмшэлтэй. Эндэ юу хараада абанабиб? Нэн түрүүн үйлэдбэриин ашаг үрэ, продукциин шанар дээшэлүүлхэ эгээл найдамтай арга замуудые шэлэн абалга, эрдэм ухаанда үндэhэлhэн сэн тогтоолгын гол ёhонууд болоно. Тиигээд гансашье эдэ бэшэ. Манай обществын урагшаа дабшалгатай холбоотой улам шэнэ шэнэ асуудалнуудые ажабайдал саг үргэлжэ дэбжүүлэн табина. Бусад хэдэ хэдэн оронуудай социалис хүгжэлтын анхаралтайгаар шэнжэлжэ, сэгнэжэ ба согсолжо үзэмөөр дүй дүршэлэй мүнөө бии байгаашье хада тиимэ асуудалнуудые табина гээшэ. Тобшоор хэлэхэдэ, мүнөө үеын эрхэ байдалда ниитын эрдэмүүдэй дүүргэхэ үүргэдэ КПСС-эй шэнээр найруулан зохёогдохо Программа дотор анхаралаа эрхэ бэшэ хандуулха хэрэгтэй.

Хүсэндөө байhан Программа соо манай социалис обществодо дотор литература ба искусствын удха шанар тухай муу бэшээр хэлэгдэнхэй. Тэрээнтэй хамта энэ талаар зарим заабари зүйлнүүдынь нэмээн хүгжөөлгэтэй болонхой гээшэ ха.

Эрдэм наукые, соёлые улам баяжуулдаг, хүгжэлтэ түгэс социализмын журам гуримай, гол ёhонуудай үзэл бодолоор ажалшадые хүмүүжүүлхэдэ туhалдаг бүхы юумые парти дэмжэдэг гээшэ. Тэрэ хадаа оюун бэлигтэндэ, уран бэлигтэйшүүлэй хүдэлмэриин түхэл маягта, найруулгын янза түхэлдэ хамааралсангүйгөөр тэдэнэй зохёохы ёhоной шэнжэлгэ бэдэрэлгэдэ анхаралтай энхэргэнээр, хүндэтэйгөөр хандадаг байна.

Гэбэшье парти искусствын үзэл сурталай удха шанарта хамааралгүй байжа шадахагүй юм. Арадай аша туhада тэрэнэй алба хэхын тула, искусствын хүгжэлтые парти хододоо шэглүүлэн хүтэлбэрилхэ зэргэтэй. Эндэ захиралта тухай хэлэгдээгүйнь эли бшуу. Уран hайханай зохёол бүтээлнүүдтэ нүлөөлгын гол онол арга хадаа марксистско-ленинскэ шүүмжэлэл, тиихэдээ эдэбхитэй, гүн энэрхы, анхарал ехэтэй, энээнтэй хамта үзэл сурталайнгаа талаар харша болон мэргэжэлэйнгээ талаар hула зохёолнуудта эбсэшэгүй шүүмжэлэл байха ёhотой.

Арадай соёл болбосоролой хэмжээнэй ургаха бүри хүнүүдэй ухаан бодолдо искусствын нүлөөлэлгын улам шангадажа байhые бидэ бултадаа харанабди. Тиигэжэ ниитын ажабайдалда тэрэнэй эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ арга боломжонуудшье ургана гээшэ. Харин тиимэhээ тэдэнэй гарта байhан хүсэн түгэс зэбсэгэй арадай хэрэгтэ, коммунизмын хэрэгтэ алба хэдэг байхын түлөө искусствын ажал ябуулагшадай харюусалга айхабтар ехээр дээшэлнэ бшуу.

Нүхэдүүд! Уласхоорондын гол асуудалнуудта хабаатай Программын олохон дүримүүдые hайжаруулан тододхолхын хэрэгтэй бэйhые hүүлэй хорин табан жэлэй туршадахи дэлхэйн хүгжэлтын дүй дүршэл заажа үгэнэ.

Дэлхэйн ороном соохи хүсэнүүдэй тэнсүүри нилээд ехээр хубилаа. Дэлхэйн ниитын хоёр байгуулалтын тэмсэл урдань үзэгдөөгүйгөөр шанга хурса болоо. Гэхэтэй хамта эдэ байгуулалтануудай хоорондохи түүхэтэ арсалдаае сэрэгэй тулалдаагаар шиидхэхэ гээшэ хүн түрэлтэндэ хохидолтой хойшолонтой бшуу. Тэдэнэй хоорондохи харилсаануудай саашанхи хүгжэлтын шэнжэ гэхэ гү, али бодото дээрээ эб найрамдал сахин хамгаалха асуудал—энэмнай мүнөөдэршье, холын ерээдүйдэшье манай партиин гадаадын политикын гол шухала асуудал мүн болоно. Гансашье манай партиин бэшэ. Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ бии болоод байhан ядерна дайнай аюул хадаа бүхы коммунис хүдэлөөнэй ажал ябуулгын гол удхые шэнээр сэгнэхэ эрилтэ табина. Коммунистнууд хүнэй хүниие дарлалга ба мүлжэлгэдэ ходоодо эсэргүү тэмсэлhээд байгаа. Харин мүнөө тэдэ хүн түрэлтэнэй ухаан бодолой баялигые хамгаалгын түлөө, хүнэй амгалан тайбанаар ажаhууха эрхын түлөө үшөө тэмсэнэ ха юм. Энээниие Программа дотор харуулангүй байжа болохогүй.

Газар дээрэ бата бэхи эб найрамдал хангаха хэрэгтэ айхабтар ехэ удха шанартай арга нүхэсэл гэхэдэ, мүнөө үедэ социализмын оронууд, тэдэнэй политика мүн болоно. Эдэ оронуудай харилсаа холбооэ болон нягта жагсаалые бэхижүүлгэ КПСС-эй болон совет гүрэнэй уласхоорондын ажал ябуулгын эхин түрүүшын шэглэл болоно гэжэ би хэлэхэ байнаб.

Социалис оронуудай хоорондо бии болоhон харилсаануудай шэнэ түхэл тухай КПСС-эй Программа дотор хэлэгдэнхэй. Гэбэшье үнгэрhэн хорёод жэлнүүд социализм тухай манай ойлгомжые баяжуулаа. тэрэ ямар олон янзын ба орёо бэрхэшээлтэйб гэжэ эли тодоор харуулаа. Зарим социалис оронуудай хоорондо экономикын болон соёлой талаар, социалис хүгжэлтын зорилгонуудые шиидхэлгын харгы замуудай болон онол аргануудай талаар ехэхэн илгаанууд бии байна. Энэмнай байхал ёhoороо ха юм. Хэзээдэ нэгэн тэрэмнай адлирхуу байха аабза гэжэ hанагдадаг бэлэй.

Социалис байгуулалта обществын бата найдамтайгаар дэбжэхын, оронууд хоорондохи харилсаануудай адли тэгшээр хүгжэхын тула бүхы арга боломжонуудые байгуулна гэжэ дэлхэйн социализмын түүхэ батадхан гэршэлнэ. Социалис интернационализмын гол ёhонуудай үндэhэ hуури дээрэ эдэ арга боломжонуудай ямараар бэелүүлэгдэжэ байhанай үсөөн бэшэ гэршэнүүдые бидэ харанабди. Тэрэмнай орон бүхэнэй бэеэ даанхай эрхэнүүдые заатагүй хүндэлхэ, тэрэшэлэн нүхэд ёhoор бэе бэеэ дэмжэхэ, бэе бэедээ туhалха ябадал нэгэдүүлдэг байна. Тиигэбэшье эдэ бүгэдэмнай миин лэ өөрөө ерэдэггүй гэжэ дүй дүршэл харуулна. Эдэ арга боломжонуудай бодото дээрээ бэелүүлэгдэхын тула политическэ зүб хараа шугам хэрэгтэй болодог.

Политикада гаргаhан алдуунуудайнгаа түлөө зэмээ амсаха саг ерэдэг. Коммунис партиин хүтэлбэрилхы үүргын hуладахада, хүгжэлтын буржуазно-реформистска харгы замда шэлжэн орохо аюул бии болодог. Парти болон арадай холбоон гээгдэдэг. Харин иимэ хооhон үедэ ажалшадай аша туhын түлөө оролдодогбди гэжэ бэеэ худалаар нэрлэдэг тушаалда дуратайшуул бии болоодхидог. Националис hанал болнуудта харюугай үгтэдэггүй байхада, гүрэнүүд хоорондын зүришэлдөөнүүд бии болодог. Тэрээниие үүдхэхэ үндэhэ hууришье социалис дэлхэйдэ үгы ха юм даа.

Харилсаа холбоонуудые хүгжөөлгэдэ нимэ илгаануудай hаад ушаруулхагүйнь илангаяа шухала болоно. Энээниие хангаха гээшэ коммунистнуудай, хүтэлбэрилхы коммунис партинуудай нангин уялга мүн. hүүлэй hүүлдэ шэнэ общество байгуулагшад болохо бидэниие нэгэдүүлхэ юумэнhээ бидэниие холодуулха юумэнүүд хэмжээлэшэгүй бага байна бшуу.

Бидэ социализмын бүхы оронуудтай хани барисаатай байхын тула оролдонобди. Манай эгээл дүтын ханинар болон союзнигууд—социалис хани нэгэдэлтэ оронууд тухай хэлэхэ болоо hаа, бидэ харилсаа холбоогоо гансал үргэдхэхэ бэшэ, харин тэрэнэй шанарые, ашаг үрые дээшэлүүлхэ гэhэн нэгэн ниитэ hаналтай гээшэбди.

Энэмнай, нэгэдэхеэр, политическэ харилсаа холбоогоо саашадань hайжаруулха гэhэн удхатай. Тэрэнэй шухалын шухала зэбсэг Варшавска договорой эмхи болодог. Энэ талаар манай харилсаа холбоон улам бүри нягта болохо ёhотой гээд бидэ өөhэдөө бододогбди. Тэрэнэймнай саашадаа, түс түс гүрэнүүдэй байдалай илгаануудые, тэрэшэлэн онсо өөрсэ аша туhануудые хараадаа абан, хүгжэхэ байhаниинь лабтай. Энээнтэй хамта тодорхойлhон юрэнхы хараа шугамынь аха дүү оронуудай hанал бодолой ба хараануудай улам бүри бата бэхи болоhон нэгэдэл байха болоно.

Бидэ, хоёрдохёор, экономическа нэгэдэлэй шанараараа шэнэ хэмжээндэ хүрэхые оролдонобди. Энээнгүйгөөр социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай ажабайдал тухай мүнөө бодомжолжо болохогүй. Ерээдүйдэ энэ нэгэдэлнай улам бүри гүнзэгы, бүгэдые хабаадуулгатай, ашаг үрэтэй болохо зэргэтэй. Тиихэдээ хабаададаг оронуудай национальна экономиконуудые бэхижүүлгые найдамтайгаар хангаха болоно. Энээндэл манай хамтын хүсэл оролдолго шэглүүлэгдэнхэй гээшэ.

Эсэстэнь, ажабайдалай оюун ухаанай талаар аха дүү арадуудан үзэл бодолой саашаа сиртолго, нэгэдэлэй мэдэрэлые бэхижүүлгэ, түүхын хуби заяанай нэгэн ниитэ ойлгo, соёлой баялигуудаа харилсан абалгые үргэдхэлгэ хүгжэхэ юм гэжэ эндэ уридшалан мэдэнэбди.

Эдэ бүгэдын удаан саг соо бэелүүлэгдэхэ байhаниинь эли ха юм даа. Энэмнай мүнөөдэршье болохо байнхаи, тиигэбэшье үглөөдэр, ерээдүйн арбаад жэлнүүдтэ бүри ехээр элирхэ байна ошуу. Социалис оронуудай ниитын хүгжэлтын хэмжээнүүдэй бүри дээгүүр, бэе бэедээ бүри дүтэ байхадань лэ, тэдэнэй хоорондоо бэе бэеэ ойлголсолго бүри hайн, харилсаа холбоон нягта, баян ба гүнзэгы байха болоно бшуу.

Социализмын зарим оронуудай хоорондо, тэрэшэлэн дэлхэйн коммунис хүдэлөөн дотор нэгэ зарим аха дүү партинуудай хоорондо али нэгэн асуудалнуудаар бии болодог арсалдаануудай удхые эрдэм ухаанай ёhoор шэнжэлэлгэ, мүн тэдэниие марксистско-ленинскэ үндэhэ hуури дээрэ усадхаха харгы замуудые, коммунистнуудай жагсаалые бэхижүүлхэ харгы замуудые бэдэрэлгэ — уласхоорондын асуудалай талаар партиин шухала зорилгонуудай нэгэн байhаниинь заатагүй. Хэрбээ бидэ бодото байдалай hуури дээрэ үлэхэ гээ hаа, тэрэниие Программа анхарангүй гаража шадахагүй байна.

Колониальна гү, али колониальна шэнжэтэй дулдыданги байдалhаа сүлөөрhэн Азиин, Африкын, Латинэ Америкын оронуудай улам ургажа байгаа үүргэ нүлөөн хадаа шэнэ программа дотор элирхэйлэн харуулагдаха ёhотой, энэ хадаа мүнөө үеын дэлхэйн үндэhэн шухала түхэл шэнжэнүүдэй нэгэниинь болоно. Тэндэ болоhон үйлэ хэрэгүүд айхабтар орёо, нэгэн адли удха шанартай бэшэ байна, тиимэhээ тэрэниие зүбөөр ойлгохо шухала.

Эдэ оронуудай заримандань капиталис байгуулалта тогтоогдонхой. Гэбэшье империалис гүрэнүүдэй бэелүүлдэг дарлан мүлжэлгын ба эзэрхэн зонхилолгын түримхэй политика тэдэнэй бодото аша туhада зүрюу харша байна. Экономическа гээгдэлээ гаталан дабахынь тула эдэ оронуудта уласхоорондын адли тэгшэ харилсаан, бата бэхи эб найрамдал хэрэгтэй. Социалис оронуудтай холбоо барисаа тогтоохoдоо, бэеэ дааhан байдалаа бэхижүүлхэ байнабди гэжэ тэдэнэй олонхид ойлгодог юм. Тэдэнэй бэеэ дааhан байдалые, тэдэнэй хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй ябадалые бүримүhэн хүндэлжэ, али алиндань ашатай туhатай харилсаа холбоо эдэ гүрэнүүдтэй тогтоохо гэhэн хараа шэглэлээ саашадаашье бэелүүлхэ байhамнай элитэ.

Урдын колониальна гүрэнүүдэй дундаhаа социалис хараа шэглэлээр дабшажа эхилhэн оронууд бидэнэртэ эгээл дүтэ байна. Гадаадын политикада гансал империализмда эсэргүү, эб найрамдалда дуратай зорилгонууд бэшэ, харин социальна үнэн зүб байдалай, хүгжэлтэ дэбжэлтын ниитын уг зорилгонууд бидэниие тэдэнэртэй нэгэдүүлнэ. Тэдэнэй байдалай орёо хүшэр байhые, тэдэнэй революционно хүгжэлтын түбэг бэрхэшээлнүүдые хаража байhамнай элитэ. Юуб гэхэдэ, социализм байгуулха тухай соносхохо гээшэ юрын хэрэг болоно, харин тэрэниие байгуулха гээшэ хүшэр бэрхэшээлтэй бшуу. Энээнэй тула үйлэдбэриин хүсэнүүдэй, соёлой ба ниитын ухаан мэдэрэлэй тодорхой хэмжээн хэрэгтэй. Социалис оронууд эдэ түрүү үзэлтэй гүрэнүүдтэй hанал нэгэтэй, политикын, соёлой талаар тэдэнэртэ туhалдаг, тэдэнэй өөhэдыгөө хамгаалха хүсэеэ бэхижүүлхэдэнь нүлөө үзүүлдэг. Тэдэнэй экономическа хүгжэлтэдэ хаба шадалайнгаа зэргээр туhалдаг байха юм. Гэбэшье эдэ оронуудай бүхы ниитын хүгжэлтэдэл адли, гол түлэб энэ дэбжэлтэнь тэдэнэй арадуудай ажалай, тэдэнэй хүтэлбэриин үнэн зүб политикын үрэ дүн байха ёhотой.

Капиталис оронууд тушаа хэлэхэ болоо hаа, ниитын энэ байгуулалтын үргэлжэдөө доройтон уналгын гэршэнэр болонобди. Дайнай hүүлэй үедэ хүгжэлтэ дэбжэлтээ тогтуурита hайн байлгаха арга капитализмда олгоhон нүхэсэлнүүдэйнь ашаг үрэ улам үгэнөөр хосорон hалажа байна. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын үзэгдөө дуулдаагүй хэмжээндэ гаража, олон миллион ажалшадай хүдэлмэригүйдэлгэ, үлэсхэлэн хооhон байдал тохёолдуулдаг социальна хойшолонгуудые империализмын зайсуулжа шадахагүй байhаниинь улам элирнэ.

Империализм доторойнгоо, гүрэнүүд хоорондын хёмороо зүришэлдөөнүүдтэ, хүлгөө доhолгоото ушарнуудта хүрмэгдэшөө. Энэнь капиталис оронуудай бэелүүлдэг политикада гүнзэгыгөөршье hаа, тад ондоогоор нүлөөлдэг байна.

Нэгэ талаhаа, США-гай империализм түрүүтэй эгээл хархис хүсэнүүдэй эзэрхэг түримхэй ябуулга улам үргэдөө гэжэ хэлэгдээ hэн. Хүгжэлтэ дэбжэлтые али бүхы аргаар гэдэргэнь сухарюулха гэhэн hэдэлгэнүүд гаргагдана. Зүгөөр нимэ политикын империалистнуудта амжалта асараагүйшье hаань, тэрэ эзэрхэг түримхэй байлгаараа хүн түрэлтэндэ тон аюултай бшуу. Тиимэhээ арадууд тэрэниие эрид буруушаана, энээнэй үргэдхэхэ байhаниинь арсашагүй.

Гэбэшье мүнөө үедэ капиталис оронуудта уласхоорондын оршон байдалые бодотоор хараадаа абадаг бусадшье хараа шэглэл, бусадшье политигууд бии. Дэлхэй дээрэ тэхэришэгүй хубилалтанууд болоо гэжэ тэдэнэр ойлгоно, ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй удаан саг соо амгалан тайбанаар зэргэ оршолгын шухала, али алиндань ашатай туhатай байhыень мэдэнэ. Энээниие бэелүүлхээр бэлэнбди гэжэ бидэ өөhэдынгөө зүгhөө нэгэнтэ бэшэ хэлээ hэмди, мүнөөшье дабтанабди. Түби дэлхэйе хубаарилhан социальна байдалай хоёр талада байгаа арадуудай аша туhада энээнэй харюусажа байhандань этигэн найданабди. Ушарынь юуб гэхэдэ, дэлхэйн бүхы оронуудта хабаатай үсөөн бэшэ ехэ ехэ зорилгонууд бии. Тэдэнэй удха шанар улам ургажа байна. Жэшээнь, манай түби дэлхэй дээрэхи байгаалиие сахин хамгаалга, элшэ хүсэнэй шэнэ нөөсэнүүдые ашаглалга, замбуулинай дайдые, дэлхэйн океан далайнуудай нөөсэнүүдые шэнжэлгэ гэхэ мэтые энэ талаар дурдажа болоно.

Ерээдүйдэ социализмын байгуулагдаха байhанда коммунистнууд этигэн найдана. Түүхын хүгжэлтэ нимэ. Зүгөөр бидэнэй «революциие баалалтаар дэлгэрүүлдэггүй», бусад оронуудай хэрэгүүдтэ хамааралсадаггүй байhые эдэ бүгэдэ харуулна бшуу. Юрэнхыдөө «революциие баалалтаар дэлгэрүүлжэ» болохогүй байна. Имагтал ямар нэгэн ороной ниитын хүгжэлтын бодото эрилтэ хэрэглэмжэнүүдэй үндэhэ hуури дээрэ социализм байгуулагдадаг. Эсэсэй эсэстэ имагтал капитализмтай эбэй ёhoор мүрысэлгын оршон байдалда социализмын булюу талаяа элирхэйлэн гэршэлхэ байhанда батаар этигэнэбди. Бидэнэртэ империализмын баадхажа байдаг сэрэгэй асуудалаар мүрысэхые бидэ огто хүсэнэгүйбди.

Социализм болон империализмын хоорондохи сэрэгэй-стратегическэ хүсэнүүдэй

(Хэлэhэн үгэ... ралтагаар ... нэгэнтэ бэшэ ... жэлэн алга ... тагдаба).

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМЭЙ ТОГТООЛ

ПАРТИИН ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ, НИИТЭ-ПОЛИТИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИИН ГОЛ ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД

КПСС-эй ЦК-гай Полит[illegible]югой гэшүүн, КПСС-эй [illegible]-гай секретарь нүхэр К. У. [illegible]ненкын элидхэлые шаг[illegible] зүбшэн хэлсээд, КПСС-[illegible] ЦК-гай Пленум нигэжэ [illegible]дэглэнэ: орон доторхи үзэл [illegible]алай, политическэ бай[illegible] ямар бэ гэхэдэ, совет [illegible]уд Советскэ Союзай [illegible]унис партиие, тэрэнэй [illegible]тральна Комитедые, [illegible]й Владимирович Анд[illegible]в түрүүтэй ЦК-гай По[illegible]юрое тойрон улам няг[illegible] жагсанхай байна. Ма[illegible] ороной ажалшад КПСС-[illegible] дотоодын болон гадаа[illegible] политикые, үйлэдбэрине [illegible]тэй түргэнөөр хүг[illegible], арад зоной һуудал [illegible] болон соёл культу[illegible] һайжаруулан дээшэ[illegible], социалис демокра[illegible] гүнзэгырүүлхэ, совет ёһо [illegible] ажабайдалай үндэһэ һуу[illegible] батадхаха, эб найрамдал [illegible], термоядерна дайе [illegible]улха гэһэн партиин ха[illegible] шугамые нэгэн һана[illegible] дэмжэнэ. Журам болон [illegible] али бүхы талаар бэ[illegible]улхэ, урданайхиһаа эм[illegible]гээр, үрэ ехэтэйгээр хү[illegible]рилхэ, КПСС-эй XXVI [illegible]дын, ЦК-гай май болон [illegible]риин (1982 он) Плену[illegible] шиидхэбэринүүдые [illegible]алтатайгаар бэелүүлхэ [illegible] партиин уряалда арад [illegible] тодорхой ажал хэрэ[illegible] харюусана.

[illegible]ет общество ямар үе [illegible] оробоб гэхэдэ, үй[illegible]рилгын хүсэнүүдтэ ша[illegible] талаар тон гүнзэгы [illegible]алтанууд хэгдэхээр бо[illegible], тэрээнтэй тааралдуу[illegible] үйлэдбэриин харилсаа[illegible] наряжуулагдаха бо[illegible] байна. Энээнтэй нягта [illegible]тойгоор хүн зоной [illegible] мэдэрэлдэ, обществын [illegible]бадтронкодо хубилал[illegible] болохо ёһотой юм. [illegible] түгэс социализ[illegible] [illegible] елоор, бүхы [illegible] наряжуулан болбосо[illegible] гэһэн зорилгонуудта [illegible] болон арадай хүсэлэл [illegible] шэглүүлэгдэнхэй [illegible] Эдэ зорилгонуудые [illegible] ажалшадаа ушар [illegible]дэлгын болон эдэбхиин [illegible]нһээ сэхэ дулдыдаха [illegible] үзэл сурталай хүдэлмэ[illegible] бүри гол һууриде [illegible] байна, тэрэнэй үүргэ [illegible] удха шанарынь дээ[illegible] шэнэ зорилгонуудые [illegible]эхэдэ, «имагтал оло[illegible] бэледхэхэ гээшэ по[illegible]скэ талаар эгээл шуха[illegible] юм» гэжэ В. И. [illegible] һургадаг бэлэй.

[illegible]ай һүүлэй үедэ үзэг[illegible] хурса шанга тэмсэл [illegible]орондын оршондо дэл[illegible]нитын хоер байгуу[illegible] хоорондо, бэе бэедээ [illegible] хоер үзэл сурта[illegible]оорондо боложо байна [illegible] хараадаа абаха хэрэг[illegible] бодото социализмын [illegible] түйлалтанууд, дэл[illegible] коммунис болон хүдэл[illegible]шэнэй хүдэлөөнэй нэрэ [illegible], нүлөөгэйнь улам ехэ [illegible] ушар, колониальна [illegible]ын гэнжые таһалһан [illegible]дан түрүү хүгжэлтэ, [illegible]ально-сүлөө рэлгын [illegible] дэбжэлтэ, дайнда [illegible] хүдэлөөнэй айхаб[illegible] далансань бүхы дэл[illegible] арадуудай ухаан [illegible] улам гүнзэгы һу[illegible] болонхой. Им[illegible]мын хархис хүсэ[illegible] түбхын түрүүндэ США-[illegible] хиргаалхы бүлэг дэл[illegible] оройлон зонхилхо [illegible] тэнэг тэншүү түсэ[illegible] хараалжа, хүн түрэл[illegible] өөрынгөө ээрхэг [illegible] политикаар һанда[illegible] ядерна дайнай аюулда [illegible] байна. Советскэ [illegible], социализмын оро[illegible] эсэргүү, үзэгдөө дүүл[illegible] ехэ хэмжээтэй, гал[illegible] шанга психологическа [illegible] ябуулагдажа байна. [illegible] пропаганда ху[illegible]рмаг үгэнүүдые, хар[illegible]үрдэлгэ хэжэ, социа[illegible]айгуулалтые муу муу[illegible] харуулха, манай об[illegible] социально-полити[illegible] болон үзэл сурталай [illegible] таһалха гэжэ эр[illegible]. Тиимэһээ ажалшадай [illegible] талаар хатуужалга, [illegible] үзэл бодолдо эсэр[illegible] шанга тэмсэл [illegible] илангаяа шуха[illegible].

[illegible]СС-эй XXVI съездын [illegible]эринүүдтэй, 1979 [illegible]релиин 26-да абтаһан [illegible] тогтоолтой таарал[illegible] хүмүүжүүлгын ба [illegible]дын хэрэгые һайжа[illegible] талаар партийна ор[illegible]нууд ехэ хүдэлмэри [illegible] гэжэ Пленум сэг[illegible]. Гэхэтэй хамта энэ [illegible] бии байгаа го[illegible] ехэ дутагдалнууд гүй[illegible]дхагдаадүй, зарим [illegible] комитедууд энэ [illegible] ёһотой анхарал хан[illegible] гэжэ Пленум тэмдэглэнэ. Бодото байдалай эрилтэнүүдһээ холодохо, ёһо түшүүлһэн, һайрхуу бардам ябуулга эрхилхэ мэтын муу үзэгдэлнүүд үшөөл бии байһаар. Үзэл сурталай ажал ябуулгые саашадань наряжуулха, тэрэнэй үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлхэ гээшэ партиин шухалын шухала зорилгонуудай нэгэн мүн.

I.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андроповой Пленум дээрэ хэлэһэн үгэ дотор үгтэһэн программна һанал бодолнууд болон тобшололнуудые КПСС-Центральна Комитет нэгэн дуугаар һайшаагаад, тэдэ хадаа партийна организацинуудай бүхы ажал ябуулгын үндэһэ һууринь болохо ёһотой гэжэ тоолоно.

Үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын, пропагандын хүдэлмэриие, хүгжэлтэ түгэс социализмые наряжуулан болбосоруулжа байха үедөө партиин шиидхэжэ байгаа орёо ехэ зорилгонуудай хэмжээндэ эрид шууд хүргэхэ шухала. Ниитэ-политическэ хүдэлмэри парти болон арадай нэгэдэлые бэхижүүлхэ, ажалшадай коммунис этигэл найдабариинь, политическэ эдэбхинь дээшэлүүлхэ, тэдэнэй зохёохы эршэ хүсые дэлбэлэн бадаруулха ёһотой. Коммунистнуудай болон манай социалис обществын бүхы гэшүүдэй ухаан мэдэрэлые бүрилдүүлхэ гээшэ гансал үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй зорилго бэшэ юм. Энэ хадаа бүхы партиин хэрэг мүн.

Үзэл сурталай хүдэлмэриин үрэ нүлөөе дээшэлүүлхын тулада бүхы шухала хэрэгтэй юумэн манда бии. Энэ хадаа бүхэдэлхэйн түүхэтэ удха шанартай социализмын бодото түйлалтанууд, энэ хадаа манай агууехэ революционно һургаал, коммунис хүмүүжүүлгын талаар тогтониижоһон гурим ба олдоһон дүй дүршэл, мэдээсэл болон пропагандын хүсэтэ аппарат, партиин хэрэгтэ үнэн сэхэ, мэргэжэл түгэс үзэл сурталай кадрнууд болоно. Гэгээрэл болон хүмүүжүүлгын баян олон хэрэгсэлнүүдые улам ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, тиин совет хүнүүдэй эрдэмэй, эрилтэнүүдэйнь нилээд дээшэлһые хараада абажа, тэдэниие улам эдэбхитэйгээр, зохёохы ёһоор хэрэглэхэ шухала. Үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие партиин социально-экономическа политикын бата бэхи үндэһэ һуури дээрэ шууд байгуулха хэрэгтэй. Тэрэ хадаа мүнөөдэрэй бодото байдалтай нягта холбоотой, саашадаа урагшаа даошаха замые зааһан гүнзэгы һанал бодолнуудаар нэбтэрэнги байха зэргэтэй.

Партиин бүхы политикадал адли үзэл сурталай болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эрдэм ухаанай талаар үндэһэлэгдэнхэй, мүн саг үргэлжэ хүгжэжэ байгаа эгээл түрүү марксистско-ленинскэ теоридо түшэглэдэг байхадаал хүсэтэй юм. КПСС-эй хамтын ухаан бодол хүгжэлтэ түгэс социализм тухай һургаалаар научна коммунизмые баяжуулаа. Совет общество үни удаан байха энэ түүхэтэ үе шатын эхиндэнь байна гэжэ парти тодорхойлоод, тэрэнэй хүгжэлтын бодото хараа замые харуулһан байна. Энээнһээ уламжалан, научна эмхи зургаанууд, ниитын эрдэмэй бүхы хүдэлмэрилэгшэд шэнжэлгынгээ хүдэлмэри улам эдэбхитэй болгохо, ороной үмэнэ байгаа гол шухала практическа зорилгонуудта гол анхараа шууд хандуулдаг болохо ёһотой.

Экономистнууд, философууд, түүхэшэд, социологууд, психологууд, эрхэ хуулиие шэнжэлэгшэд үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ нандамтай замуудые хараалха, обществын ангигүй байгууламжын тогтохо жама ёһонуудые, социальна ажабайдалые интернациональна шанартай болгохо, арад зоной социалис засаг түрын, ниитын ухаан мэдэрэлэй хүгжэлтые, коммунис хүмүүжүүлгын асуудалнуудые шэнжэлхэ бэзэ гэжэ парти болон гүрэн хүлеэнэ. Научно-техническэ дэбжэлтые урмашуулха, хүдэлмэриин болон түсэблэлгын гуримые һайжаруулха, бүгэдэ арадай, гүрэнэй аша туһые түбхын түрүүндэ хараада абаха ёһо гурим хангаха, юумэ хубаарилха харилсаае наряжуулха, эрдэм ухаанай талаар үнэ сэнгэй бии бололгые үндэһэлхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд илангаяа шухала байна. Социализмын аха дүү оронуудай дүй дүршэлэй бүхы һайн юумэнь үргэнөөр шэнжэлхэ хэрэгтэй. Уласхоорондын харилсаанда, дэлхэйн социализмын хүгжэлтэдэ, дэлхэйн революционно үйлэ хэрэгүүдтэ бии болоһон шэнэ үзэгдэлнүүдые, капиталис байгуулалтын ниитэ кризисэй шэнэ талануудые болон зүйлнүүдые гүнзэгы шэнжэлхэ шухала. Научна шэнжэлгэнүүдэй эсэстэ практическа зүйлнүүд оруулагдаха, социальна талаар үндэһэлэгдэн урдшалан мэдэлгэ хэгдэхэ ушартай.

Үйлэдбэриие эршэмтэй түргэнөөр хүгжөөхэ, наука болон техникын түйлалтануудые тон түргэнөөр нэбтэрүүлхэ, [illegible] программануудые бэелүүлхэ, ороной үйлэдбэриин хүсэ шадалые бодомжотой һайнаар ашаглаха, [illegible] манай Эхэ ороной экономическа [illegible] хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ, арад зоной ажабайдалай [illegible] гол шухала асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ бүхы талаар туһалха ёһотой пропаганда болон агитацин шухала зорилго мүн.

Гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхын түлөө, продукциин шанар һайжаруулхын, мүн үйлэдбэриин хүсэ шадал, түүхэй эд, элшэ хүсэ, хүдэлмэриин саг, капитальна һомолонгуудые эрхим һайнаар ашаглахын түлөө, эмхидхэл болон харюусалгые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэлдэ, [illegible] социалис ажалшадай гражданска шэнжэнүүдынь бүрилдэнэ. Ниитын аша туһада үнэн сэхээр хүдэлхэ эрилтэ [illegible] болбосордог. Үйлэдбэриин новаторнуудай үүсхэлнүүдые пропагандалха болон бүхы хэрэгсэлнүүдээр дэмжэхэ, [illegible]

Марксизм-ленинизмые, партиин түүхэ болон политикые [illegible] Партиин политическэ һуралсалай [illegible] хүдэлмэриие [illegible] шухала.

Экономическа [illegible]

[illegible] эхы шэнжэтэй, социалис байгуулалдтай байһаниинь совет хүнэй үзэл [illegible] этигэл найдалай [illegible] мүн. [illegible] политическэ [illegible] болон сү[illegible] обществын [illegible] ухаанай [illegible] хурса тоотэй. Мүл[illegible] усадхаха [illegible] зорилго тео[illegible], тэрээн [illegible] коммуни[illegible]тэнэй эр[illegible] бай[illegible] совет об[illegible] бодото [illegible]нхэй. Ан[illegible] усадхал[illegible]альна та[illegible] ябадал [illegible]икын хэ[illegible]мэриншэн [illegible] үзэл [illegible]алнууд, [illegible] психологи, [illegible]нь бүхы [illegible] бодо[illegible] зэргэтэй. [illegible] гээшэ [illegible] хү[illegible] зорилго [illegible] амжалта[illegible] нэбтэ[illegible] хүг[illegible]рхэшээл[illegible]удые ха[illegible].

[illegible] болон [illegible] дүү[illegible] хамтын [illegible] ойро [illegible] ябада[illegible] соёл [illegible] бэеэ [illegible] совет [illegible]хижүүл[illegible] национа[illegible] хүмүү[illegible]дые ам[illegible] гол [illegible] мүн. Тэ[illegible] нэтэрүү [illegible]ческа хү[illegible] холбоо[illegible] хэрэгтэй. [illegible] хизаар[illegible]ональна [illegible]уушааха [illegible] партий[illegible] баримта[illegible] тэмсэхэ, [illegible] хү[illegible] нэрэ [illegible] хүндэл[illegible].

[illegible] научно[illegible] үзэл бү[illegible]тэрүүл[illegible] эсэргүү[illegible] ехэ ан[illegible] хэрэгтэй. [illegible] ажа[illegible] хабаа[illegible] заншал[illegible] нэбтэ[illegible].

[illegible] ёһо [illegible] гүн [illegible]мараар. [illegible]илбари[illegible]. Нии[illegible] хани [illegible] зүб бай[illegible] бодо[illegible] сэрээдүй[illegible]ндагые, [illegible] үн[illegible] жу[illegible] бэедээ [illegible] байдал[illegible]лнүүдые [illegible] ниитын [illegible] шэнжэ[illegible]ха, эли [illegible] харуул[illegible]рилгын [illegible] эрид [illegible] ниитын [illegible]дые зү[illegible]лөө за[illegible]түйгөөр [illegible]мэридэ [illegible]гүй.

[illegible] дэрэлэй [illegible] зоной [illegible] бодол[illegible] хархис [illegible] үзүүл[illegible]миолой [illegible] үзэг[illegible] тэмсэ[illegible] ябуу[illegible]рэнэй, [illegible]жахын [illegible]эглэдэг, [illegible] эдил[illegible]гуулал[illegible] эб [illegible] һаһууха [illegible] эб[illegible]хэ бай[illegible]. Тэ[illegible]олонии[illegible] шан[illegible]ууд ту[illegible]жэдэ, [illegible] зүбөөр [illegible] хүмүү[illegible]досотой.

[illegible]ленинскэ [illegible]скэ ха[illegible]уу зэб[illegible]тэолгые [illegible]орондын [illegible] һай[illegible]оулһан [illegible]гүрэнэй [illegible]хэлнууд [illegible]нэн зү[illegible]охэ гээ[illegible] пропагандын зорилго болоно. Газар дэлхэй дээрэ эб найрамдалта байдал тогтониижуулга хадаа мүнөө, сэрээдүйн сагта бэелүүлхэ манай партиин гадаадын политикын үндэһэн шухала асуудал мүн. Социалис бусад гүрэнүүдтэй СССР-эй байгуулһан аха дүүгэй хани барисаае, харилсаа холбооое бэхижүүлгэдэ, уласхоорондын коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөс жагсаалгада, арадуудай национальна сүлөөрэлгын түлөө тэмсэлэй амжалтада пропаганда нүлөөлхэ ёһотой. Эб найрамдалай ба дэбжэлтын дайсадые, империализмын милитарис, түбхын түрүүндэ хүн түрэлтэндэ мүнөө дэлхэйн дайнай аюул татаһан американ түсэбые залан шуул, эрид нэтэрүүгээр элишэлэн харуулха шухала.

Империализмын арад түмэндэ эсэргүү удха шанартай байһые, тэрэнэй политика ба үзэл сурталые, социальна үошые, национальна ба үндэһэ яһанай үнэн зүб бэшэ байдалые буржуазна обществын усадхаха шадабаригүй байһые пропаганда үнэншэмөөр элишэлэн харуулха уялгатай. Совет хүнүүдэй политическэ һэримжые, дайсадай үзэл бодолтой тэдэнэй эбсэшэгүй байлгые, бодото социализмда халдаха һэдэлгэтэй ангиин дайсадай, оппортунис болон ревизионис үзэлтэнэй һүйдхэлтэ ябуулгатай тэмсэхэ шадабариие бэхижүүлхэ шухала. Совентэ эсэргүү, коммунизмда эсэргүү үзэл сурталай эдэбхитэй харюу үзэлгэ хадаа партийна комитедүүдэй олониитэдэ мэдээсэл дамжуулха хэрэгсэлнүүдэй ажал ябуулгын саг үргэлжын шэглэлынь болоно. Гүнзэгыгөөр бодомжолһон, нэгэн ниитэ, эршэ түгэлдэр, аша үрэ ехэтэй контрпропагандын гурим тогтоохо шухала.

II.

Партиин үзэл сурталай хүдэлмэриин хүсэн түгэс зэбсэг хадаа хэблэл, телевидени ба радио болоно. Манай обществодохи хэблэл болбол социалис демократиин, эгээл шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ, шиидхэлгэдэ ажалшадые хабаадуулдаг, ниитын һанал бодол байгуулдаг хүсэн болоно. Өөрынгөө хүмүүжүүлхы ба эмхидхэхы үүргэ тэрэ амжалтатайгаар дүүргэнэ. Партиин олон арадай ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдтэ, шухала асуудалнуудые шэнжэлгэдэ, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулна. Хэблэлэй, телевидениин болон радиогой тунхаглалга хадаа ажабайдалые, гүн гүнзэгы анхармаар, үнэншэмөөр харуулха, хэлэһэн юумэниинь үндэһэ баримтатай, бодол болон үгэнүүдынь сэбэр байха, манай байгуулалтын булюу талые шадамараар ойлгуулха, шэнэ общество байгуулагшын — манай үе сагай ёһотойл баатарай шэнжэ шанарые эли тодоор тайлбарилха зэргэтэй.

Ниитын мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүдэй ба пропагандын хүдэлмэриие партиина комитедууд залан сэхээр хүтэлбэрилэн ябуулха, тэдэнэй дайшалхы шадабариие, нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ, зүбөөр табигдаһан тунхаглалгануудыень дэмжэлгые хангаха, шухала асуудалнуудта, шүүмжэлхы материалнуудта анхаралгүйгөөр хандадаг ушарнуудта шанга эрилтэ табиха зэргэтэй.

Министерствэнүүдэй, албан зургаануудай, совет болон ниитын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд хүтэлбэрилхы органуудай ажал ябуулга тухай, тэдэнэй шиидхэжэ байһан асуудалнууд тухай хэблэлдэ ходо мэдээсэжэ байха хэрэгые һайжаруулха зэргэтэй. Тэдэнэр хадаа хэблэлэй, телевидениин, радиогой тунхаглалгада харюусаха, абтаһан хэмжээнүүд тухай редакцида саг соонь мэдээсэхэ уялгатай.

Мүнөө үе сагай байдалаар болоходо, хэблэлэй, тусхайлбал, албан зургаануудай байгууламжые наряжуулан һайжаруулха, городуудай, районуудай газетэнүүдэй асуудалнуудые шиидхэхэ эрилтэ табигдана. Телевидениин мэдээсэлэй программын удхые һайжаруулха, түргэн шууд болгохо хэрэгтэ тусхай анхарал хандуулха, ургажа байһан удха шанартай тааралдуулан, ниитын мэдээсэл дамжуулха хэрэгсэлнүүдэй, номой хэблэлэй хэрэгэй материально-техническэ үндэһэ һуурие бэхижүүлхэ талаар хэмжээнүүдые зохёолгые түргэдхэхэ.

Журналистска кадрнуудые бэлдэхэ, мэргэжэлынь дээшэлүүлхэ хэрэг һайжаруулгые хангаха. Хүдэлмэришэн ба хүдөө бэшэгшэдэй ниитын хүдэлөөнэй ёһо заншалые хүгжөөхэ. Эдэбхитэй, шэнэ юумэ бэдэрэгшэд, политическэ тэмсэлшэд байхаар журналистнуудые хүмүүжүүлхэ, тэдэнэр хадаа үзэл сурталаар хатуужанги, юумэ һайн мэдэдэг, журналистын журам хүмүүжэлые баримталдаг байха ёһотой.

Аман үгын пропаганда болбол олониитэдэ партийна нүлөө үзүүлдэг шухалын шухала зэбсэг мүн болоно. Тиимэһээ хүнүүдтэй этигэмжэтэй харилсаа байгуулхын, һонирхоһон асуудалнуудаараа үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөө дэлгэхын тула тэрэнэй арга боломжые үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Ажалша коллективүүдтэ ошожо, ходо үгэ хэлэжэ байлга гэээшэ партийна комитедүүдэй, министерствэнүүдэй, албан зургаануудай, совет болон ажахын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй гол шухала уялгань гэжэ тоолохо. Ажалшадай хэһэн ажаглалта болон оруулһан дурадхалнуудые дүүргэхэ хэрэгые партийна шанга хиналта доро байлгаха. Агитаторнуудта, политинформаторнуудта, пропагандистнарта, лекторнуудта мэдээсэхэ, тэдээндэ заабари үгэхэ хэрэг һайжаруулха, хөөрэлдэхэ, ойлгуулха, һанал бодолынь хүдэлгэхэ, хүнүүдые толгойлхо шадабарида тэдэниие һургаха шухала.

Ажалшадай оюун бэлигые баяжуулха хэрэгтэ, тэдэниие коммунис үзэл сурталаар хүмүүжүүлгэдэ социалис реализмын литература ба искусство ехэ хубитаяа оруулдаг. Совет олонациональна уран һайханай интеллигенциин түйлалтануудай үндэһэ һуури хадаа тэрэнэй партиин хэрэгтэ үнэн сэхэ байлга, арадай ажабайдалтай байгуулһан бата бэхи холбоон болоно.

Соёлой хүгжэлтые, партийна талаар хүтэлбэрилгые оюун бэлигтэндэ гамтайгаар, хүндэтэйгөөр хандаха, залан сэхэ эрилтэтэй нэгэдхэн эрхилхэ шухала. Зохёохы холбоонуудай ба нэгэдэлнүүдэй зорилгонь болбол соёлой ажал ябуулагшадые арадай үмэнэ харюусалгатай байха гүн сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй үзэл сурталай, ёһо заншалай ба гоё һайханай шэнжэ шанарые бэелүүлгын эрхэ байдал тогтоохо. Марксистско-ленинскэ эдэбхитэй, һонор, анхаралтай шүүмжэлэл хадаа уран һайханай зохёохы оюун бэлигтэ нүлөөлхы гол шухала арга дүршэл болоно. Гэхэтэй хамта манай обществодо, манай үзэл сурталда эсэргүү, түүхын бодото байдалһаа хадуурангы удхатайгаар зохёогдоһон хүдэлмэринүүдтэ тодорхой, партийна сэгнэлтэ үгэхэ хэрэгтэй. Уран һайханай талаар һула, һэбхи зохёолнуудта шүүмжэлэл хүнгэхэнөөр хандаха ёһогүй. Самодеятельна зохёохы оюун бэлигыень хүгжөөлгэдэ саг үргэлжын анхарал хандуулха, олониитые соёлой баялигта хабаадуулха шухала. Зохёолнуудай репертуарай үзэл сурталай удха шанарай ба уран һайханай хэмжээнэй түлөө хэблэлэй органуудай, соёлой эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй тус бүриин харюусалгые шангадхаха.

III.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриие хүтэлбэрилгые нилээд һайжаруулхыень партийна комитедүүдые уялгалба. Тэрэнэй ямараар ябуулагдажа байһые партийна комитедүүдэй, тэдэнэй нэгэдэхи секретарьнарай гүнзэгыгөөр ойлгохо, үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие эмхидхэлэй-партийна ба социально-экономическа ажал ябуулгатай кягтаар холбон бэелүүлгые түйлаха шухала.

Партийна организацинууд, арадай депутадуудай Советүүд, профсоюзууд болон комсомол олониитын политическэ һуралсалые обществын ба гүрэнэй хэрэгүүдые хүтэлбэрилэн эрхилэлгэдэ, хиналта эмхидхэлгэдэ тэдэниие эдэбхитэйгээр элсүүлэн хабаадуулгатай тааралдуулан табиха зэргэтэй. Гүрэнэй ба ниитын ажабайдалай асари ехэ асуудалнуудаар абтаһан шиидхэбэринүүдэй проектнүүдые урдшалан зүбшэн хэлсэлгэдэ ажалшадые үргэнөөр хабаадуулха. Хүтэлбэрилгын зургаануудай хүдэлмэри тухай үргэнөөр дуулгажа, мэдээсэжэ байха, ниитын хэрэгтэ хабаатай байлгын мэдэрэл ажалшан бүхэндэ хүмүүжүүлхэ. Ажахын ажал ябуулгын хүмүүжүүлхы үрэ дүнгүүдэй түлөө хүтэлбэрилхы кадрнуудай харюусалгые дээшэлүүлхэ. Ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй үнгэргэдэг зүблөөнүүд дээрэ хүмүүжүүлгын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгын гуримые һайшааха. Социалис мүрысөөнэй, ажалдаа коммунис ёһоор хандахын түлөө хүдэлөөнэй хүмүүжүүлгын хүсые үргэнөөр хэрэглэхэ. Продукциин шанарые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин хүсэнүүдые, бүхы түхэлэй нөөсэнүүдые хэрэглэлгые һайжаруулха гэхэ мэтын зорилгонуудые түйлаха талаар мүрысэгшэдэй хүсэлэл оролдолгонуудые элсүүлэн зорюулха. Агропромышленна нэгэдэлнүүдэй, үйлэдбэриин бригадануудай эрхэ байдалда үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын ажал ябуулгын үрэ түгэс түхэл шэнжэнүүдые зохёон нэбтэрүүлгэдэ онсо анхаралаа хандуулха.

Партийна комитедууд үзэл сурталай-политическэ, ажалай ба сэдьхэл бодолой талаар хүмүүжүүлгые нэгэдүүлхын, үзэл сурталай үүргэ нүлөөгэй хэрэгсэлнүүдые, ниитын эмхинүүдэй, ажалша коллективүүдэй, бүлэ болон һургуулиин хүсэлэл оролдолгонуудые тааруулан табихын тула эршэмтэйгээр оролдолго гаргаха, бүхы социальна бүлэгүүдтэ үзэл сурталай үүргэ нүлөөе хүмүүжүүлхэ зэргэтэй. Хүдэлмэриин эрхим дүй дүршэлые саг үргэлжэ дэлгэрүүлэн нэбтэрүүлхэ, энэ талаар үзэл сурталай комиссинуудай үүргые дээшэлүүлхэ. Нэгэ янзын, ёһо тэды ажал ябуулгатай, бодото хэрэгые хангалтагүй юумээр һэлгэһэн ушартай эрид шууд тэмсэхэ. Үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие саарһа эрээлэлгээр, суглаа хураалаар һэлгэжэ, тэрэниие гансал тоо, баримтануудай үрэ дүнгүүдээр сэгнэжэ болохогүй. Олониитын политическэ эрдэм мэдэсые, ажалай эдэбхи хэшээлые дээшэлүүлхэ гээшэ тэрэнэй ашаг үрын гол нүхэсэл мүн.

Үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие эмхидхэхэ талаар гаргагдаһан бүхы хүсэлэл оролдолгонууд эсэсэй эсэстэ ажалша коллективтэ бэелүүлэгдэдэг гээшэ. Энээндэ гол анхарал хандуулагдаха ёһотой, эндэ эрхим бэрхэ пропагандистска кадрнууд табигдаха ёһотой. Партийна комитедууд ажалша коллективүүдэй түрүү хүсэн ба политическэ гол эмхи болохо партийна эхин организацинуудай үүргэ болон удха шанарые, социально-экономическа асуудалнуудые шиидхэхын, ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхын түлөө, эмхидхэл ба ушар ёһо ойлгохо жаяг журамые бэхижүүлхын түлөө, шүүмжэлэл болон өөрыгөө шүүмжэлэлгые хүгжөөхын түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ уялгатай.

Ойрын арбаад жэлнүүдтэ обществын хуби заяанай түлөө харюусалгын тэдэнэртэ даалгагдаха ёһотой ургажа ябаа залуу үетэн тухайда парти саг үргэлжэ анхаралаа хандуулдаг юм. Залуушуулые ниитын-политическэ ажал ябуулгада үргэнөөр хабаадуулха, тэдэниие коммунис уг зорилгонуудта бэеэ үгэнги байхаар хүмүүжүүлхэ, оронойнгоо түлөө омогорхолой мэдэрэлые, өөрынгөө ажалаар тэрэнэй һалбаран хүгжэлтэдэ туһалха гэһэн эрмэлзэлые хүгжөөхэ гээшэ партийна организацинуудай, комсомолой зорилго мүн. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, социалис Эхэ ороноо сахин хамгаалхаар бэлэн байлгые бэхижүүлхэ. Бүхы социальна бүлэгүүдэй, элдэб наһанай хүдэлмэришэн ба колхозно, һурадаг, армида алба хэдэг залуушуулда анхаралаа һуларшагүйгөөр хандуулха, тэдэнэй онсо шэнжэнүүдые бүримүһэн хараада абаха. Комсомолой организацинуудай ажабайдалые ниитын гүнзэгы ехэ удха шанартай болгохо, үлүүсэ эмхидхэлгын хэбэр үзүүлхэ, шаг шууяа татаха ябадалые үндэһөөрнь усадхаха.

Һургуулинуудта, техническэ мэргэжэлэй училищинуудта ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха. Ниитэ нэгэн, ажалай, политехническэ һургуулиин ленинскэ гол ёһонуудые залан сэхээр бэелүүлхэ, һурагшадые ниитын ашатай туһатай ажалда дадал шадабаритайгаар, дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, нэн түрүүн тэдэнэй хүн бүхэндэ социалис обществын эрхэтэнэй, коммунизм эдэбхитэйгээр байгуулагшын үндэр шэнжэ шанарнуудые бүрилдүүлэн хүмүүжүүлжэ, үзэл бодолойнь хэмжээе үргэдхэхэ. Гоё һайханиие ойлгодогоор, физическэ талаарнь хүмүүжүүлгэдэ һургуулиин арга боломжонуудые гүйсэд хэрэглэхэ. Багшын дэлгэр сэдьхэл болон нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ, тэрэнэй мэргэжэл шадабари, хүдэлмэриин ба ажаһуудалайнь эрхэ байдал тухай анхаралаа ехээр хандуулха. Дээдэ һургуулинууд болон техникумүүдтэ арадай ажахын гол һалбаринуудта хүдэлхэ мэргэжэлтэдые һурган бэлдэлгые нилээд һайжаруулха, студентнэрэй үзэл сурталай-политическэ эрдэм мэдэсые үргэдхэхэ.

Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта ниитэ-политическэ хүдэлмэриие али болоһоор наряжуулан һайжаруулха. Илангаяа хүдөө нютагуудта ажалшадай сүлөө сагые эмхидхэлгэдэ соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай үүргые дээшэлүүлхэ. Олоной хабаадалгатай физическэ культура ба спортые хүгжөөхэ. Нютагай Советүүдэй мэдэлдэ тэдэнэй хабаатай байлгаһаа дулдыдангүй, район бүхэндэ соёлой-спортын комплекснуудые байгуулгын дүй дүршэлые дэлгэрүүлхэ.

Хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин ашаг үрые научна талаарнь ходо ходо шэнжэлжэ байха шухала. Иимэ зорилготойгоор партийна комитедүүдэй дэргэдэ научно-методическа түбүүдые, бүлэгүүдые эмхидхэн байгуулгын дүй дүршэлые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ. СССР-эй Наукануудай академи, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй академи хүмүүжүүлгын ажал ябуулгые эрхилэлгэдэ социологическа шэнжэлгэнүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ тухай, СССР-эй Наукануудай академиин Социологическа шэнжэлгэнүүдэй институдай үндэһэ һуури дээрэ олониитын һанал бодолые шэнжэлхэ бүхэсоюзна түбые эмхидхэхэ тухай дурадхалнуудые оруулха зэргэтэй.

Кадрнууд — үзэл сурталай хүдэлмэриин гол зүйл мүн. Бүхы партийна комитедууд — республиканска, хизаарай, областной, окружной, городской, районно — элдэб бүлэгэй хүн зоной дунда үзэл сурталай хүдэлмэриие эмхидхэхэ, тэрэнэй түлөө харюусажа шадаха тусхай бэлэдхэлтэй кадрнуудтай байха ёһотой. Тэдэнэртэ тааламжатай эрхэ байдал байгуулха, тэдэнэй үзэл сурталай-теоретическэ хэмжээе, мэргэжэл шадабариие саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ тухай оролдолго гаргаха шухала. Бүхы түхэлэй үзэл сурталай кадрнуудые һурган бэлдэлгын, тэдэнэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлтын гуримые наряжуулан һайжаруулгын нэмэлтэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Үзэл сурталай кадрнууд коммунис суртал бодолой, ажалдаа үндэр ехэ эрилтэтэй, даалгагдаһан хэрэгэйнгээ түлөө харюусалгатай байлгын үльгэр жэшээ харуулха ёһотой.

* * *

Хүгжэлтэ түгэс социализмые наряжуулан һайжаруулха талаар партиин хараа, шугамые бодото дээрэнь бэелүүлгэ коммунис байгуулалтада урагшаа шэнэ ехэ алхам хэхэ арга олгохо, социалис байгуулалтын булюу һайн талые бүри этигэмэ тодоор харуулха, тэрэнэй дура татама хүсые дээшэлүүлхэ байна. Марксизм-ленинизмын агууехэ суртал һургаалнуудые олониитэдэ тараан нэбтэрүүлхэһээ, хүнүүдэй бодото аша туһатай партиин политикын таһаршагүй холбоос харуулхаһаа, ажалшадай ниитын үүсхэл эдэбхиие улам бүри дээшэлүүлхэһээ хүндэтэй уялга коммунистнуудта байхагүйл.

Үзэл сурталай кадрнууд, бүхы коммунистнууд коммунис хүмүүжүүлгын һайн һайхан хэрэгтэ хүсэ шадалаа, эршэ зоригоо, бэлиг шадабаряа элсүүлхэ, большевистскэ пропагандын алдарта ёһо заншалнуудые үргэлжэлүүлхэ ба зохёохы ёһоор баяжуулха, Коммунис парти болон совет арадай урда табигдаһан түүхэтэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ шэнэ амжалтануудые түйлаха юм гэжэ батаар найдажа байһанаа КПСС-эй ЦК-гай Пленум мэдүүлбэ.

Буряадай АССР-60

РЕВОЛЮЦИОНЕР, ЭРДЭМТЭН, ЖУРНАЛИСТ

Түрэл республикымнай байгуулагдаhаар 60 жэлэй алдарта ойе тэмдэглэжэ байhан эдэ үдэрнүүдтэ Агууехэ Октябриин революцида эдэбхитэйгээр хабаадагшадай, Буряад арадта автономи олгохо хэрэгтэ элитэ ехэ габьяатай хүнүүдэй дундаhаа Матвей Иннокентьевич Амагаевай нэрые илангаяа хүндэтэйгөөр эндэ дурданабди. Буряадай АССР-эй ЦИК-гай түрүүшын түрүүлэгшэ ябаhан энэ нүхэрнай бидэнэй, журналистнуудай, гуурhанаймнай хани бшуу. Манай «Буряад үнэн» газетын түрүүшын редактор байхаhаа гадна, РКП(б)-гэй Буряадай обкомой Президиумэй тусхай тогтоолой үндэhөөр 1923 ондо «Бурят-Монгольская правда» газетын редколлегиин гэшүүнээр баталагдаhан, хожомынь «Жизнь Бурятии» гэжэ журналые эмхидхэhэн онсо габьяатай юм. Мүн республика дотор хэблэлэй үүргэ, үзэл сурталай хүдэлмэридэ тэрэнэй үзүүлдэг нүлөөе дээшэлүүлхэ зорилгоор горитой ехэ хүдэлмэри эрхилhэн байна. Мүноо революционер, эрдэмтэн, журналист М. И. Амагаевай үргэн хэмжээнэй ажал ябуулга тухай хөөрэhэн түүхын эрдэмэй доктор, профессор Н. П. Егуновой статьяе уншагшадайнгаа анхаралда дурадхахамнай.

Матвей Иннокентьевич Амагаев Эрхүүгэй областиин Оhын районой Доодо-Наймангууд нютагай таряашанай бүлэдэ 1897 ондо түрэhэн юм. Бага балшар наhандаа уншэржэ, ахынгаа тэдхэмжээр ажабайдалай үргэн замда гараhан намтартай. Тэрэнэй өөрынь түрэл hууринhаа холо бэшэхэнэ, Бильчиртэ хоёр класстай буряад училищи нээгдэжэ, эдир хүбүүн тэндэл hурахаяа ороhон байна. Училищиие бэлиг түгэлдэр багша, ородой агууехэ педагог К. Д. Ушинскиин шаби, буряад зоной дунда эрдэм ном дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ бүхы ами наhаяа сүм зорюулhан элитэ этнограф Матвей Николаевич Хангалов толгойлдог hэн. Түрэхын hонор, түбhэн юумэндэ эрмэлзэлтэй Матвей Амагаев хэшээл, оролдосынгоо ашаар эрхим hурагшадай тоодо орожо, бусадhаа онсо шалгардаг бэлэй.

1913 ондо Эрхүүгэй церковно-приходско семинарида ороhон Матвей Амагаев hуралсалайнгаа түлөө түлэхэ мүнгэгүй дээрэhээ hүмын хүлhэншэн болоhон юм. Пезшэн түлихэhөө, шала угаахаhаа, хашаа хорёо сэбэрлэхэhээ эхилээд, элдэб түхэлэй хара хүдэлмэри хэжэ ябахадаа, гэгээн санаартанай гажа буруу аашануудые, тэдэнэй архинша абари зангые хоёр нюдөөрөө хараhан байна. Семинаридал hуража байха үедөө эдир хүбүүн ородой болон хариин оронуудай классигуудай зохёолнуудые хомхойгоор уншадаг, К. Маркс, В. Г. Белинский, А. И. Герцен, Н. Г. Чернышевский, Н. А. Добролюбов, Г. В. Плеханов болон бусадай философиин, экономикын, политикын асуудалнуудта зорюулагдаhан хүдэлмэринүүдтэй танилсадаг hэн. Тэндэл байхадаа Эрхүү хотын түрүү үзэлтэй hурагшадай нюуса большевик эмхиин хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа захалhан юм. Гадар дээрээ «Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!» гэhэн уряатай «Манай хүдэлмэри» гэжэ гаршагтай журнал гектограф дээрэ тэрэ эмхи барлан гаргадаг байгаа. Журнал революционно үзэл бодол хүн зоной дунда нэбтэрүүлдэг, хаанта засагтай тэмсэхые, дэлхэйн түрүүшын империалис дайнай дүлые сарахые уряалдаг бэлэй.

1917 оной май соо М. И. Амагаев РСДРП-гэй Эрхүүгэй эмхиин гэшүүн болоhон юм. Удаань түрэл Оhо нютагаа бусажа, тэндэ хошуунай болон булучна революционно комитедүүдые эдэбхитэйгээр байгуулалсаа. Идиин аймагай съездын делегадаар hунгагдажа, тэрэнэй хүдэлмэридэ халуунаар хабаадалсаа hэн. Харин 1917 оной намар тээшэ Эхирид-Булгадай аймагай, Ользоной хошуунай Онгой гэжэ hууринда багшалхаяа ошоhон юм.

1918 оной май hарада М. И. Амагаев Сибириин Соведүүдэй Түбэй гүйсэдхэхэ комитедэй (Центросибирь) инструкторай тушаалда дэбжүүлэгдэбэ. Эрхүүгэй губерниин Соведүүдэй съезд дээрэ тэрэ Эрхүүгэй Совнархозой Президиумэй гэшүүнээр, губгүйсэдкомой гэшүүндэ кандидадаар hунгагдаhан юм. Тэрэ съезд дээрэhээ М. И. Амагаев сагаан чехүүдтэй тэмсэл хэжэ байhан Нижнеудинска фронт сэхэ эльгээгдэбэ. Совет засагай саг зуура унагаагдахада, Амагаев Семенов гэжэ шэнэ фамили абаад, Байгалай зүүн бэе руу тэрьедэхэ баатай болоо hэн. hанаамгай бэрхэдээ сагаантанай шуhата hабарта ороогүй энэ хүн Буряад ороноор, Шэтын областёор ябажа, Маньчжури хүрэhэн, тиин hүүлэй hүүлдэ Владивосток ерэhэн юм. Эндэшье большевик Амагаев нюуса эмхинүүдэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаhан, хариин булимтарагшадай намнагдахада, партиин Приморско обкомой агитаци болон пропагандын таhагта хүдэлhэн байна.

1920 ондо М. И. Амагаев РКП(б)-гэй ЦК-гай Дальбюрогой шиидхэбэреэр Шэтэ ерэhэн аад, удангүй партиин Эрхүүгэй губкомой мэдэлдэ эльгээгдэбэ. РКП(б)-гэй губкомой болон губревкомой тогтоолоор тэрэ Ангарын аймагай революционно комитедэй түрүүлэгшээр томилогдоо бэлэй. Эндэл теоретическэ hайн бэлэдхэлтэйгээ, эмхидхэхы хүдэлмэриин дүршэл шадабаритайгаа харуулhан юм. Хүсэд бэхижээгүй Совет засагай органуудай хүдэлмэриие ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэхэ гээшэ бэлэн бэшэ hэн. Тэрэнэй хажуугаар нюдарган баяшуултай тэмсэхэ, үзэл сурталай хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулха хэрэгтэй байгаа бшуу. Ангарынгаа аймагта М. И. Амагаев түрүүшын совет партийна hургуули эмхидхэжэ, өөрөө лекцинүүдые уншадаг hэн. Энэ үедэ тэрэ Эрхүүгэй губерниин Соведүүдэй съездэ хабаадажа, үгэ хэлэhэн, губгүйсэдкомой гэшүүнээр hунгагдаhан юм.

1921 оной март hарада үнгэргэгдэhэн Сибириин арадуудай түлөөлэгшэдэй зүблөөндэ М. И. Амагаев эдэбхитэйгээр хабаадажа, тэрэнэй хүдэлмэридэ өөрынгөө хубитые оруулhан байха. Энэ зүблөөнэй тогтоолнуудые РКП(б)-гэй ЦК-гай Сиббюро hайшааhан, тэрэ хадаа элдэб үндэhэ яhатадай ажаhуудаг районуудта совет болон партийна хүдэлмэрилэгшэдэй бэелүүлхэ гол зорилго болохо ёhотой гэжэ зааhан юм.

1920 оной хабарhаа эхилжэ, буряад арадай автономиие бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгые бэлдэхэ зорилготойгоор М. И. Амагаев ехэ хүдэлмэри ябуулба. РКП(б)-гэй Эрхүүгэй губкомой Буряадай секциин эдэбхитэй гэшүүн, Ангарын аймагта хүдэлхэдөө, алишье талаараа шадамар бэрхэеэ харуулhан большевик М. И. Амагаев ДВР-эй дэргэдэхи Буряад-Монголой автономито захиргаанай правлениин түрүүлэгшын, Алас Дурнын Буряадай автономито областиин ревкомой түрүүлэгшын, Бурревкомой түрүүлэгшын орлогшын тушаалнуудта дэбжүүлэгдэhэн байна. Эдэ бүхы тушаалнуудые эзэлжэ байхадаа, М. И. Амагаев Буряадай партийна организациин үзүүлhэн этигэл найдабариие гүйсэд харюулжа, Коммунис партиин тугые үндэр дээрэ үргэhэн, буржуазна националистнуудтай үсэд шанга тэмсэл хэhэн, ажалшадай дунда коммунистнуудай нүлөөе бэхижүүлhэн юм. Тэрэнэйнь лэ ашаар 1921 ондо болоhон ДВР-эй буряадуудай түрүүшын национальна суглаан дээрэ коммунистнууд делегадуудайнь диилэнхи хубиие бэе тээшээ татажа шадаhан, буржуазно-националистнуудhаа бүридэhэн хүтэлбэрилэгшэдыень тушаалнуудhаань буулгаhан байна. ДБР-эй Буряад-Монголой автономито захиргаанай түрүүлэгшээр тиихэдэл М. И. Амагаев hунгагдаhан юм.

М. И. Амагаевай хүтэлбэрилдэг Буряад-Монголой автономито захиргаан ангиин тэмсэлэй хурсадаан соогуур арадай-революционно засагые бэхижүүлхэ зорилготой олохон хэмжээнүүдые харaалан бэелүүлhэн байна. Жэшээлхэдэ, мүнөөнэй Хэжэнгын районой дэбисхэр дээрэ лама баяшуулай идхалга доро hүжэрhэн арадта харша балгадуудай хүдэлөөс дараха талаар автономито захиргаан ехэ юумэ хэhэн юм.

Энэл үедэ М. И. Амагаев Алас Дурнын республикын правительствын үндэhэ яhатанай хэрэг эрхилдэг министрээр томилогдоо hэн. Мэдээжэ политическэ ажал ябуулагша боложо тодорhон энэ хүн ДВР-эй правительствын ниитэ-политическэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хубитаяа оруулдаг байhан гээшэ. Буряадай Автономито Совет Социалис Республика байгуулха хэрэгтэ Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй хизаарнуудай партийна организацинуудай буруу хараа бодол баримталдаг байгаашье hаа, М. И. Амагаев сүхэроогүй, сухаряагүй, өэрынгөө hанамжые зүбтэ тооложо, бүхы шатын засагай газарнуудта тэрэнээ баримтануудаар үндэhэлэн ойлгуулдаг, энэ асуудалые дары шиидхэлгэ тон шухала гэжэ заадаг hэн. РКП(б)-гэй Сибириин Буряадай автономито областиин обкомой, Буряадай ревкомой хараа бодолые СССР-эй Үндэhэ яhатанай хэрэг эрхилдэг, Гадаадын хэрэгүүдэй талаар арадай комиссариадууд сүм дэмжэhэн юм. Тиин РКП(б)-гэй ЦК Верхнеудинск хотодо ниислэлтэй Буряадай АССР-ые байгуулха тухай асуудалые зүбтэ тооложо, тусхай тогтоол баталан абаа hэн.

Республикын элитэ хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн болоhон М. И. Амагаев Буряадай ревкомой түрүүлэгшын орлогшын тушаал эзэлжэ байхадаа, районуудые эмхидхэн, хилэнүүдыень тодорхойлолгодо, арадай комиссариадууд болон бусад түбэй органуудые байгуулгада, профсоюзуудай, мүн кооперациин эмхинүүдые бэхижүүлгэдэ, тэдэнэй хүдэлмэриие гуримшуулгада горитой хубитаяа оруулhан байна.

Буряадай АССР-эй байгуулагдажа эхилhэн тэрэ тон харюусалгатай үедэ үзэл сурталай хүдэлмэри илангаяа ехэ удха шанартай болоhон юм. Тэрээниие хараадаа абажа, РКП(б)-гэй Буроблбюро М. И. Амагаевые Бурревкомой түрүүлэгшын орлогшын тушаалдань үлөөгөөд, үшөө обкомой агитаци ба пропагандын таhагые даагшаар томилбо. Энэ шухала хүдэлмэридөө М. И. Амагаев онсо анхаралаа хандуулдаг байгаа. Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй национальна политикын асуудалаар хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг, Буряадай АССР-ые байгуулhан ушарай гүн гүнзэгы удха шанартайе олониитэдэ ойлгуулдаг hэн. Тэрэшэлэн коммунистнуудые, комсомолшуудые, мүн бүхы ажалшадые пролетарска интернационализмын, арадуудай хани барисаанай хэрэгтэ үнэн сэхээр хүмүүжүүлхэ гээшэ тон шухала гэжэ онсолон тэмдэглэдэг бэлэй.

М. И. Амагаевай үүсхэлээр РКП(б)-гэй Буряадай обкомой Президиум Верхнеудинск хотодо совет партийна hургуули эмхидхэхэ тухай тогтоол баталан абаhан юм. Энэ hургуули ажалшадые үзэл сурталай талаар хүмүүжүүлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлхэ гэжэ тэрэ тон зүб тоолодог hэн. Гадна республика дотор хэблэлэй хэрэг хүгжөөлгэдэ М. И. Амагаевай ехэ габьяатай байhан тухай дээрэ хэлэгдээ гээшэ hааб даа. Үнэн дээрээ тэрэ Буряадай түрүүшын партийна журналистнуудай нэгэн байгаа бшуу. Элитэ ехэ революционерэй энэ ажал ябуулга тухай хэлэгдэдэгшье, үшөөшье хэлэгдэхэ бээз гэжэ найдагдана.

Республикын Соведүүдэй түрүүшын съезд Матвей Иннокентьевич Амагаевые Буряад-Монголой Түбэй гүйсэдхэхэ комитедэй (БурЦИК) түрүүлэгшээр hунгаа hэн.

Хүн зонтой хүүрээ ойлголсожо ядадаггүй, хурса, мэргэн үгэтэй байhан М. И. Амагаев партийна теориин асуудалнуудые hайн мэдэдэг, эмхидхэхы ехэ дүршэл шадабаритай бэлэй. Гэхэтэй хамта тэрэ финансын ба ажахын хэрэг эрхилэлгые гүнзэгыгөөр ойлгодог hэн. Республикын hая байгуулагдаhан үедэ мүнгэ зөөриие зүбөөр гаргашалха тухай асуудал баранай анхарал хандуулдаг hааб даа. Тиимэhээл партиин областной комитет, республикын правительство 1923 оной hүүл багаар М. И. Амагаевые бусад тушаалнуудhаань буулгангүй финансын хэрэгүүдые эрхилдэг арадай комиссараар томилhон юм.

Энэл үедэ түсэблэлгын органуудай удха шанар хараа байса дээшэлээ hэн. Тэрэньшье гайхалгүй, юуб гэхэдэ, Буряад-Монголой АССР-эй экономическа хүгжэлтын гол асуудалнуудые имагтал Госплан зүбөөр шиидхэжэ шадаха байгаа бшуу. Хорёод ондо тусхай бэлэдхэлтэй экономистнууд гэжэ үгы бэлэй. Энээнhээл үндэhэлэн, партиин обком, республикын правительство БурЦИК-гай түрүүлэгшэ М. И. Амагаевые үшөө Госпланай түрүүлэгшын тушаалда дэбжүүлhэн юм.

Эдэ бүхы харюусалгатай тушаалнуудта хүдэлхэдөө, Матвей Иннокентьевич уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэдэг, тиин республикын хүн зоной дунда ехэ хүндэтэй болоhон байна.

1925 оной январь соо М. И. Амагаев Монголой Арад[illegible] Республикада хүдэлхөөр [illegible] гэзгдэбэ. Хоёр жэлэй түрш[illegible] да тэрэ МНР-эй Экономическа соведэй түрүүлэгшын [illegible] шаал эзэлжэ ябаа. Гадна [illegible] га Хуралай гэшүүнээр [illegible] гагдаhан, Финансын министерствын советник болоhон [illegible]. Тиихэдээ орон дотор мүн[illegible] нэй, таможенно болон [illegible] табариин хэрэгые нарижу[illegible] гада, бусад шухала рефо[illegible] монуудые бэелүүлгэдэ тон [illegible] үүргэ дүүргэhэн байна. Энэ[illegible] МНРП-гэй III съезд дээрэ [illegible] талагдан абтаhан ороной [illegible] питалис бэшэ замаар хүгж[illegible] тын гол хараа шугам [illegible] лүүлгэдэ онсо ехэ удха шана[illegible] тай hэн гэжэ тэмдэглэхэ [illegible] рэгтэй.

М. И. Амагаев 1927 он[illegible] июнь hарада МНРП-гэй [illegible] гай дэргэдэхи Коминтерн[illegible] түлөөлэгшээр томилогдо[illegible]. Тэндээ үшөө хоёр жэл [illegible] тэй хүдэлөөд, түрэл орон[illegible] бусажа, 1930 оной эхин [illegible] Улаан профессурын инстит[illegible] та hурахаяа оробо. hүүл[illegible] курсада hуража байхада[illegible] ВКП(б)-гэй ЦК тэрэниие [illegible] нинград хотын Зүүн зүгэй [illegible] дуудай институдай дирек[illegible] рэй тушаалда дэбжүүлбэ. [illegible] дэм мэдэсэ ехэтэй, ямар[illegible] орёо асуудалнуудые саг [illegible] зүб тээшэнь шиидхэдэг [illegible] фессор М. И. Амагаева [illegible] на хүдэлмэрилэгшэдтэ, [illegible] дентнүүдтэ ехэ хүндэтэй [illegible] лоhон юм.

Республикымнай ажалша[illegible] экономико, эрдэм наука [illegible] лон соёл культураяа хүгж[illegible] гдөө түйлаhан гайхамш[illegible] амжалтануудынь БМАСС[illegible] ЦИК-гай түрүүшын түрү[illegible] шэ Матвей Иннокен[illegible] вич Амагаевта эгээл [illegible] хүшөө болоно гээ hаа, зүбтэй. Түрүүшын [illegible] волюционернүүдэй эхи[illegible] агууехэ хэрэгые үргэлж[illegible] жэ, мүнөө манай респу[illegible] кын хүн зон хүгжэлтэ [illegible] социализмда хүрөөд, [illegible] hайхан коммунис обще[illegible] амжалтатайгаар байгу[illegible] бшуу.

Н. ЕГУНО[illegible],
түүхын эрдэмэй док[illegible]
Буряадай АССР-эй наук[illegible]
габьяата ажал [illegible]
лагша, БГПИ-гэй профес[illegible]

Соелой hонин

УРАН ЗОХЁОЛШОД—ТҮНХЭНДЭ

Июнь hарын эхеэр Түнхэндэ Буряадай АССР-эй болон районой байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан литературын үдэрнүүд үнгэргэгдэбэ. Эдэ үдэрнүүдтэ хабаадахаяа хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат, шүүмжэлэгшэ Г. О. Туденов, поэт Лопсон Тапхаев, басниунуудые бэшэгшэ Элбэг Манзаров гэгшэд Улаан-Үдэhөө уригдан ерэhэн байгаа. Эдэнэрhээ гадна Түнхэнэй уран зохёолой нэгэдэлэй гэшүүд Борис Сыренов, Балдан Ябжанов, Шагдар Байминов, Владимир Сыренов гэгшэд литературын үдэрнүүдтэ хабаадалсаба.

Уран зохёолшод районой хүдөө нютагуудаар ябажа, мүнөө үедэ баярта ойгоо ажалай эрхим бэлэгтэйгээр угтахаяа тон сүлөө тухагүй хүдэлжэ байhан малшадтай, механизаторнуудтай болон хүдөөгэй интеллигенцитэй уулзаа. Буряад литературын хүгжэлтэ тухай, өөhэдынгөө зохёохы зам тухай тэдэнэр хөөрэhэн, зохёолнуудаа уншаhан байна. Поэт Лопсон Тапхаев hаяхан Москвада үнгэргэгдэhэн Буряадай литературын болон искусствын үдэрнүүдтэ хабаадалсаа hэн. Тиимэhээ амжалтатайгаар үнгэргэгдэhэн эдэ үдэрнүүд тухай хүн зондо hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө.

Литературын үдэрнүүдтэ хабаадалсаhан уран зохёолшодтой уулзаhан районой хүн зон тон ехэ баяртайнууд үлэбэ.

В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

БУРЯАД ОРОНДО ЗОРЮУЛАГДАБА

РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной, мүн Новосибирскын уран зохёолшодой эмхиин орган болохо «Сибирские огни» журналай энэ жэлэй 5-дахи боти хэблэлhээ гаража, захиншадтаа хүрэжэ ерэбэ.

Тус номер хадаа Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо зорюулагданхай. КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь А. А. Бадиевай «Совет арадуудай аха дүү бүлэ соо» гэhэн статьягаар номер нээгдэhэн байна. Тиигээд А. Бадаевай, Ц-Д. Дондоковагай, Г. Дашабыловай, В. Намсараевай, В. Петоновой, Г. Раднаевагай, Л. Тапхаевай, Б. Халзановай, Ж. Юбухаевай шүлэгүүд, Б. Мунгоновой «Баян зүрхэн» гэжэ роман (Н. Закусинагай оршуулга), К. Балковай «Матадур» гэжэ рассказ барлагдаа. «Очеркнууд болон публицистикэ» гэhэн ниитэ гаршаг доро М. Бабинцевай БАМ тухай очерк, В. Дементьевэй «Буряад поэзиин шэг шарай» гэhэн статья толилогдоо.

«Номой таг» гэhэн ниитэ гаршаг доро бишыхан рецензинүүд бии. Нэрлэбэл, Ц-Ж. Жимбиевэй «Урасхал» гэжэ романиие М. Бушуев, В. Корнаковой «Зайгуул баабгай» гэжэ повестиие А. Плитченко, Л. Тапхаевай «Алтан үндэhэн» гэжэ согсолбориие Н. Закусина, Л. Зубенкын «Эндэ ажаhуудагби» гэhэн номые А. Вашурин, Г. Цыбиковэй хоёр ботиие В. Сергеев, Н. Шаракшинозагай «Бурлaдуудай мифүүд» гэhэн хүдэлмэриие С. Евсеев гэгшэд шэнжэлнэ.

Мүн журналай гадарай дотоо талануудта Буряадай АССР-эй арадай уран зураашa Е. Неволинагай «hур харбагшад», «Дайнай ветерануүд» гэhэн линогравюранууд барлаатай.

Г. ТОГОЛОЕВ.

СЭЛГЕЭН БУХЭНЭЙ ЭРЬЕДЭ

Сэлэнгын районой Харганаада тоонтотой бэлигтэ буряад поэт Даша Дамбаевай творчестводо зорюулагдаhан үдэшэ нютагтань үнгэргэгдэбэ. Тус үдэшэ уран зохёолой, дуу хүгжэмэй ёhотой найндэр боложо, хүн зоной зүрхэ сэдьхэлдэ мартагдашагүй баяр үлөөгөө.

Олон тоото шүлэгүүдээрээ, ханхинаса зэдэлhэн дуунуудаараа түрэл Буряад ороноо магтан суурхуулhан поэт Д. Ц. Дамбаев тухай нүхэдынь, багшанарынь, нютагайнь зон дурдалгын hайхан үгэнүүдые хэлэhэн байна.

Харганаагай дунда hургуулиин багшанар hурагшадтаяа хамта уран зохёолой энэ үдэшые эмхидхээ юм. Ханын газетэнүүд, планшедүүд, альбомууд, номой выставкэ поэдэй зохёохы ажалда зорюулагдаhан байна. Ханаар дүүрэн тэдэнэр үлгөөтэй байжа, хүн зоной hонирхолые татаа.

hургуулиин hурагшад, багшанар концерт харуулаа. Д. Дамбаевай шүлэгүүд, тэрэнэй үгөөр буряад композиторнуудай зохёоhон дуунууд концертын программые шэмэглэhэн байна.

Ц. БАДМАЦЫРЕНОВА,
Харганаагай дунда hургуулиин буряад хэлэнэй болон литературын багша.

ХАЛУУНААР УГТАНА

Зунай үедэ театрнуудай гастрольнууд эхилдэг шуу. Шэнэ уулзалганууд, шэнэ хүсэл бодолнууд эндэ түрэдэг. Сэлэнгын, Зэдын районуудай ажалшадые Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай нэгэ бүлэг тээмэндэ зүжэгүүдээрээ хангаа hэн. Мүнөө үедэ энэ коллектив Захаамингай районой ажалшадта айлшалан ерэжэ, монгол драматург Д. Мягмарай «Найрай хүндын ууса» гэжэ нэрлэгдэhэн шог ёгтото комеди харуулжа эхилбэ. Гол рольнуудта РСФСР-эй габьяата артист Ц-Д. Цурбуев, Буряадай АССР-эй арадай артистка М. Зориктуева, артистнууд Б-Д. Будаев, Ж. Балданов, С. Бальжанов болон бусад нүхэд энэ зүжэгтэ хабаадана. hонирхолтой үйлэ хэрэгүүдтэй, хүхюун зугаатай энэ зүжэгые харагшад халуун альга ташалгаар угтана.

* * *

Куклануудай республиканска театрай ород бүлэг зунайнгаа гастрольнуудые эхилэнхэй. Загарайн, Сэлэнгын, Хяагтын районуудай ажалшадта, эдир харагшадта зүжэгүүдээ харуулба. Жэшээнь, Загарайн райондо М. Садовскиин «Түгсүүл дээрэ бү hуу», харин бэшэ районуудта А. Пушкинай «Поп ба тэрэнэй хүдэлмэришэн Балда тухай онтохон» гэhэн зүжэгүүдые табижа, бултаниие баясуулжа байна. Гол рольнуудта Буряадай АССР-эй габьяата артист В. Шульгин, В. Подосёнов болон бусад артистнууд наадана.

Театрай буряад бүлэг пионернүүдэй лагерьнуудай үхибүүдтэ зүжэг харуулна. Мэдээжэ драматург Мустай Каримай «Петухай тээрмэ» гэhэн зүжэг харахаяа хүүгэд олоороо сугларна.

* * *

Гүрэнэй ород драматическа театрай коллектив анха түрүүшынхиеэ оронойнгоо Европодохи хубида гастрольнуудта гараба. Нэн түрүүн Николаев хотодо театр гастролёо эхилбэ.

Манай корр.

СПОРТ · Спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

МҮРЫСӨӨНЭЙ ЭХИЛХЫН УРДА ТЭЭ

«Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө дүрэ булялдалгын барилдаагаар уласхоорондын долоодохи мүрысөөн мүнөөдэр үглөөгүүр Улаан-Үдэ хотын «Труд» бүлгэмэй Спортын байшан соо эхилхэнь. Заншалта долоодохи мүрысөөнэй онсо юумэниинь юуб гэхэдэ, тэрэ Барилдаанай уласхоорондын федерациин (ФИЛА) туг доро түрүүшынхеэ үнгэргэгдэхэ байна. Тиин саашадаа манай заншалта наадада илажа гарагшадта уласхоорондын классай спортын мастерай хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдодог болохо байна бшуу.

Болгариин, Монголой, Польшын, Румыниин ба СССР-эй суглуулагдамал командануудай, «Урожай» бүлгэмэй Түбэй болон Россин соведүүдэй, мүн манай республикын суглуулагдамал командануудай 120 гаран барилдаашад энэ жэлэй мүрысөөндэ хабаадахаар хүлеэгдэнэ. Нёдондо жэл Казанлык хотын команда—Болгариие, «Лейпциг» гэжэ спортклуб — ГДР-ые, Ясса хотын «Николина» гэжэ спортклуб — СРР-ые, эдиршүүлэй команда — Польшые, нэгэдэхи ба хоёрдохи суглуулагдамал командануу[illegible] МНР-ые түлөөлөө hэн гээд уншагшадтаа hануулха байнабди.

Манайда үнгэргэгдэдэг уласхоорондын мүрысөөн жэлhээ жэлдэ улам үргэдэжэ, олоной хабаадалгатай боложо байна. Энэ мүрысөөн олон оронуудай бэлигтэй бэрхэ залуу барилдаашадта намтарайнь эхи табиhан байгаа гэхэдэ алдуу болохогүй. Жэшээнь, манай оронhоо А. Даудов, В. Модосян, В. Гоголев болон бусад түрүүшынгээ ехэ илалта республикымнай ниислэл хотодо түйлажа, саашадаа мэргэжэл шадабаряа улам дээшэлүүлэн, Европын чемпионадта мүнгэн ба бронзо медальнуудаар шагнагдаhан юм.

Румыниhаа В. Йорге, А. Нягу, МНР-hээ З. Дувчин, Ж. Даваажап, А. Баатархуу болон Мюнхендэ болоhон Олимпиин наадада хоёрдохи hуури эзэлhэн Д. Баянмунх болон бусад гоё hайханаар барилдажа, Буряад ороной спортдо дуратайшуулай зүрхэ сэдьхэлые ханааhан байха.

Гадна барилдаанай хибэсэй эзэдтэ заншалта наадайм-най урагшатай байhаниинь элитэ. Манай республикын бэлигтэй бэрхэ бүхы барилдаашад, тусхайлбал, уласхоорондын классай спортын мастернууд Б. Будаев, О. Алексеев, М. Цыдыпов түрэл хотодоо үнгэргэгдэhэн мүрысөөндэ хэдэ дахин [illegible] хадаа, амжалта түйлаба[illegible] най республикаhаа [illegible] дэ шэгнүүртэй спортын [illegible] тернууд В. Вострецов, [illegible] маев гэгшэд —дүрбэ[illegible] харин В. Ринчинов, М. [illegible] пов, Б. Цыренгармаев гэгшэд тус тустаа гурба [illegible] шалгарhан байха юм. [illegible] даев, Г. Махутов болон [illegible] тус тустаа хоёр удаа [illegible] түйлаhан намтартай.

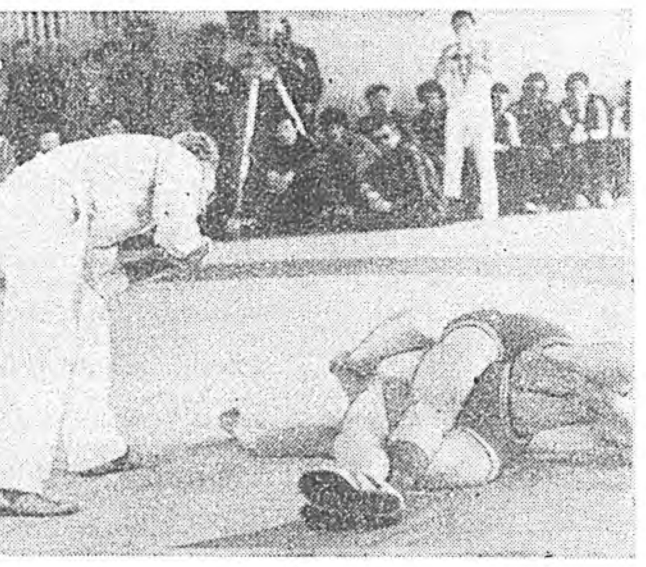
Буряадай АССР-эй [illegible] лэй ойн урда тээхэнэ [illegible] гэгдэхээ байhан [illegible] мүрысөөндэ манай [illegible] шадабаритай бүхы ба[illegible] шад Б. Будаев, О. Ал[illegible], В. Ринчинов, Л. Айсуев, [illegible] ланханов, Б. Дашиба[illegible] аха дүүнэр Леонид бол[illegible] димир Актиновууд, [illegible] нов, Б. Цыренгармаев, [illegible] дүүнэр Сергей болон [illegible] дий Галсановууд, А. [illegible] даев, С. Пашинский, [illegible] баскин, А. Лезнов бо[illegible] хамта 25 хүн республи[illegible] нэрэ хүндые хамгаала[illegible]

Энэ мүрысөөнэй үе[illegible] хоорондын классай [illegible] мастер М. Цыдыпов[illegible] спортhоо үдэшэлгын [illegible] ёhолол болохо байна.

Спортын габьяата [illegible] уласхоорондын кате[illegible] судья К. С. Олзоев [illegible] Үдэ) мүрысөөнэй аха[illegible] ягаар томилогдонхой.

Б-М. ЖИГЖ[illegible]

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: [illegible] дэ залуушуулай [illegible] СССР-эй чемпион бол[illegible] ряадай багшанарай [illegible] дай студент В. Ми[illegible] шанга тэмсэлэй үе.

В. ПЛУТТЫН[illegible]

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

«Спортлотонуудай» июниин 11-дэ үнгэргэгдэhэн 24-дэхи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«49-hөө 6-ень» тааха спортлото»-477.604 билет ороо. Зургаан номер (1 карточка) таагшад — 10.000 түхэриг, табан номер (32 карточка) таahан хүнүүд — 998 түхэриг, дүрбэн (1089 карточка) таагшад— 39 түхэриг, гурбан номер (19624 карточка) таahан хүнүүд 3 түхэриг абаха байна.

«36-hаа 5-ень тааха спортлото»: 3.126959 билет ороо. Табан номер (2 карточка) таahан хүнүүд—10.000 түхэриг, дүрбэн номер (1264 карточка) таагшад — 250 түхэриг, гурбан номер (50187 карточка) таагшад 12 түхэриг абаха.

«Спортлотонуудай» 24-дэхи тиражай шүүбэринүүд июниин 22-hoo июлиин 22 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

ХОЁР НААДАНАЙ [illegible]

Эдиршүүлэй дунда шатараар республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Улаан-Үдэ хотын С. Орешковэй нэрэмжэтэ паркын шатарай клубай байшан соо эхилбэ. 36 хүбүүд, 14 басагад энэ мүрысөөндэ хабаадана.

Хоёр наадaнай удаа хоёр-хоёр очкотой табан шатаршад түрүүлбэ. Тусхайлбал, Е. Бартиков, В. Дашинимаев, Э. Пурбуев, О. Холхоев, Г. Будаев гэгшэд эрхимээр наадажа эхилбэд.

Д. Гуржапова, О. Сурикова, Э. Эрдынеева гэ[illegible] бэн дүрбэн очкотой [illegible] басагадай дунда [illegible]

Швейцарска гури[illegible] гэргэгдэжэ байhан [illegible] сөөндэ хабаадагшад [illegible] наадаха ёhотой. Ш[illegible] ринуудта гараhан [illegible] шатараар РСФСР-эй [illegible] лэй наадада хабаа[illegible] лөө мүрысэхэ эрх[illegible] хэ юм.

Л. ГАР[illegible]

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9,50 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — Түбэй телевидениин болон бүхэсоюзна радиогой эстрадно-симфоническа хүгжэмэй оркестрэй концерт. 10.40 — «Как мы искали Тишку»— үхибүүдтэ фильм. 11.45 — Баримтата фильм. 12.35 — Мультфильм. 12.45 — Шэнэ hонин. (12.50 хүрэтэр). 15,15— Шэнэ hонин. 15.35 — Баримтата фильмүүд. 16.25—«Ород хэлэн». 16.55 — С. Рахманинов. «Утес» — симфоническа фантази. 17.15 — «Москва ба москвагайхид». 17.45 — Исландиин национальна hайндэр— Республикын соносхогдоhон үдэртэ баримтата фильм. 18.15 — «С кошки все и началось» — уран hайханай фильм. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Хани харилсаан». 20.30 — «Джентельмены удачи»— кинокомеди. 22.00 — «Время». 22.35 — Кинопанорама. 00,25 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — «Шатарай hургуули». 14.15 — «Англи хэлэн». 14.45 — Мультфильмнүүд. 15.15 — «Волны Черного моря» — олон серитэй уран hайханай фильм (4-дэхи сери). 16.15 — «Юрэ бусын hонирхолтой юумэн». 16.55 — Шэнэ hонин. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15 — Фильм-концерт. 21.40—Баримтата фильм. 22,00 — «Время» 22,35 — Оперетгэhээ хэhэгүүд. 23.40— СССР-эй арадай артистка А. Зуева А. Н. Островскиин зүжэгүүдтэ.

Редактор
Р. Б. ГАРМ[illegible]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-31-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-3[illegible] 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00531. Заказ № 140 Индекс 04649.